

VERSENYJOGI BEAVATKOZÁSOK AZ ENERGIAPIACOKON AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG GYAKORLATÁBAN

Elemzésünkben bemutatjuk az Európai Bizottság versenyjogi beavatkozásait az energiapiacokon 2004-től 2019-ig. Az elemzés megvizsgálja mind az antitröszt-, mind az összefonódásos eljárásokat a versenyproblémák és a versenyjogi beavatkozások típusai szempontjából. Az energiapiacokon számos olyan antitröszt-eljárásra került sor, ahol az Európai Bizottság piaclezárással vagy piacfelosztással kapcsolatos magatartásokat vizsgált; ezek kezelésére a Bizottság gyakran elfogadta azokat a felek által felajánlott kötelezettségvállalásokat, amelyek ezekben az esetekben általában nemcsak a felek magatartását befolyásolták, de a piac szerkezetét is megváltoztatták. Az összefonódások ellenőrzése során egy esetben került sor a tervezett tranzakció megtiltására, és további tíz esetben korrekciós intézkedések alkalmazására.

BEVEZETÉS

Ez az elemzés az Európai Bizottság (a továbbiakban: Bizottság vagy Európai Bizottság) azon, 2004. május 1. után befejezett, energiapiacokon folytatott versenyjogi eljárásait tekinti át 2019 végéig, amelyek esetében a közösségi versenyhatóság valamilyen hatósági beavatkozás mellett döntött.

Az elemzés során elsőként megvizsgáljuk a Bizottság versenykorlátozó megállapodásokkal, valamint erőfölényes ügyekkel kapcsolatos antitröszt-eljárásait,¹ és részletesen elemezzük a jogsértést megállapító, illetve kötelezettségvállalással zárult eljárásokat. Az antitröszt-eljárások mellett az elemzés áttekintést ad azon összefonódásokról is, amelyek esetében a Bizottság korrekciós intézkedést alkalmazott.

Elemzésünk elsődleges célja, hogy átfogó képet adjon arról, hogy az egyes energiapiaci eljárások során az Európai Bizottság milyen versenyproblémákat azonosított, és az energiapiaci versenyproblémákra milyen válaszokat adott. Ennek megfelelően az antitröszt- és összefonódásokkal kapcsolatos eljárások során alkalmazott beavatkozásokat megvizsgáljuk a versenyprobléma típusa, a beavatkozás jellege (szerkezeti vagy magatartási), az alkalmazott intézkedés típusa, illetve esetlegesen az eljárások egyéb szempontjai (például földrajzi elhelyezkedés, érintett piac jellege) szerint.

¹ Az antitröszt elnevezést itt tág értelemben használjuk: az elnevezés az elemzés céljaira magában foglalja az erőfölényes eljárások és a vertikális versenykorlátozások mellett a horizontális versenykorlátozásokkal és kartellekkel foglalkozó eljárásokat is

AZ ENERGIAPIACOK NÉHÁNY RELEVÁNS SAJÁTOSSÁGA

Az energiapiacok rendelkeznek néhány olyan sajátossággal, amelyek érdemben befolyásolják egyrészt azt, hogy milyen kárelméletek merülnek fel ezeken a piacokon, másrészt – ahogy azt a későbbiekben részletesen is tárgyaljuk – azt is, hogy ezekre milyen versenyjogi megoldások adódnak, mind az összefonódások, mind az antitruszt-eljárások esetében.

Az Európai Unió tagállamaiban az energiapiacok a vizsgált időszak első felében jellemzően nagyon koncentráltak voltak. A magas piaci koncentráció mellett jellemző volt a *vertikális integráció*, ahol a versenypiacokon nyújtott szolgáltatások (mint például a villamosenergia-termelés vagy -kiskereskedelem) vertikálisan kapcsolódnak koncentrált, gyakran monopol- (és ennek megfelelően jellemzően szabályozott) tevékenységekhez (mint például a villamosenergia-átvitel vagy -elosztás). A termelés és szállítás/átvitel szétválasztása (*unbundling*) nem történt meg megfelelő mértékben sem a földgáz-, sem a villamosenergia-piacok esetében.

A villamosenergia-piacokra jellemző továbbá az erősen rugalmatlan, ugyanakkor időben változó kereslet is, amely más piacszerkezeti sajátosságok (a különböző termelési technológiák eltérő határköltsége, az erős kapacitáskorlátok) mellett egyes piaci szereplők számára lehetővé teheti, hogy a kapacitások visszatartásával áremelést érjenek el. Egy további érdekes – összefonódások esetében felmerülő – horizontális hatáshoz vezet továbbá az, hogy az erős hálózatos jelleg miatt egyes régiókban a villamosenergia-szolgáltató a földgázszolgáltató leginkább hiteles versenytársa lehet, illetve a két szolgáltatás komplementaritása miatt hatékony azok együttes nyújtása is (*Talus* [2011]).

Az Európai Unió energiapiacai az utóbbi évtizedekben jelentős változásokon mentek keresztül.² A korábban jellemzően nemzeti monopóliumok, kizárólagos energiavállalkozások által uralt energiatermelési és átviteli piacokon jelentős szerkezeti változtatásokra került sor, aminek következtében megteremtődtek az Európai Unió által előírányzott egységes európai energiapiac alapfeltételei. A korábban kifejezetten *ex ante* szabályozás keretében működő piacokon megnyílt a tér a verseny és a versenyszabályozás számára is. Az energiapiacok átalakulása ugyanakkor még korántsem tekinthető lezárultnak: az egységes energiapiac megvalósításával további rendkívül jelentős mértékű hatékonyságnövekedések érhetők el. (Lásd például *Booz & Company* [2013])

Az energiapiacok liberalizációjával kapcsolatban fontos kiemelni az Európai Bizottság által lefolytatott versenyszempontú ágazati vizsgálatot az energiaszektorban. A Bizottság a 2005-ben indult vizsgálat jelentését 2007 januárjában tette közzé (*EC* [2007]). Az ágazati vizsgálat jelentése a magas koncentráció és a vertikális integráció mellett a piac korlátozott transzparenciáját, a tagállamok közötti piacok alacsony

² A változások kezdetét gyakran az első energiapiaci irányelv 1996-os elfogadásához kötik (96/92/EK irányelv).

integráltságát is kifogásolta. A piacon megfigyelhető alacsony likviditás és a hosszú távú szerződések nehezítik az új versenytársak számára a piacra lépést. Az új versenytársak piaci helyzetét a kiegyenlítő piacok szűkös volta és zártsága is nehezíti (*Wäktare és szerzőtársai* [2007]). Az ágazati vizsgálathoz szorosan kapcsolódott számos, az alábbiakban lefolytatott versenyfelügyeleti eljárás.³

Az ágazati vizsgálat eredményei szerepet játszottak az Európai Unió harmadik energiacsomagjának kialakításában és elfogadásában is. A 2009-ben elfogadott harmadik energiacsomag számos új rendelkezést tartalmazott a villamosenergia- és a földgázpiacok tekintetében (lásd például *Vince* [2011], *Sütő* [2014]), amelyek közül kiemelkedik a tulajdonosi szétválasztás. A tulajdonosi szétválasztás értelmében elválasztják az energia előállítását és szállítását/átvitelét,⁴ és ezáltal igyekeznek kiküszöbölni a vertikális integráció negatív versenyhatásait.⁵

A VIZSGÁLT ÜGYEK ÁTTEKINTÉSE

Tanulmányunk során az Európai Bizottság 2004. május 1. után befejezett, az energiapiacokon folytatott versenyjogi eljárásait tekintjük át. E mérőföldkő választását több szempont is indokolja. Egyrészt ekkor lépett hatályba az 1/2003/EK rendelet (*Európai Tanács* [2003]),⁶ ami az eljárási szabályok újraszabályozása során bevezette – az energiapiacokon rendkívül jelentőssé váló – kötelezettségvállalás intézményét,⁷

³ Még az ágazati vizsgálat végső jelentésének megjelenése előtt sor került több előzetes bejelentés nélküli helyszíni vizsgálatra, rajtaütésre az energiaszektorban. Ilyen rajtaütésre került sor például 2006 májusában többek között az E.ON, az ENI, a Gaz de France vagy az RWE esetében.

⁴ Az energiaszállítás és -átvitel esetén fontos szereplő az átvitelrendszer-üzemeltető (*transmission system operator, TSO*) és az elosztórendszer-üzemeltető (*distribution system operator, DSO*). Villamos energia esetében az átvitelrendszer-üzemeltető az a természetes vagy jogi személy, aki/amely felelős egy adott terület átviteli rendszerének üzemeltetéséért, karbantartásáért, valamint szükség esetén annak fejlesztéséért, és adott esetben annak más rendszerekkel való összekapcsolásáért, felelős továbbá azért, hogy a rendszer hosszú távon alkalmas legyen a villamos energia átvitelével kapcsolatos, észszerű igények kielégítésére. Az elosztórendszer-üzemeltető az a természetes vagy jogi személy, aki/amely felelős egy adott terület elosztórendszerének üzemeltetéséért, karbantartásáért, valamint szükség esetén annak fejlesztéséért, illetve adott esetben annak más rendszerekkel való összekapcsolásáért; felelős továbbá azért, hogy a rendszer hosszú távon alkalmas legyen a villamos energia elosztásával kapcsolatos, indokolt igények kielégítésére (*Európai Parlament és Tanács* [2009]).

⁵ A harmadik energiacsomag értelmében a tagállamok a fenti célok megvalósítását többféleképpen is megvalósíthatták úgy, hogy az egyes lehetőségek között egyfajta rangsor is volt. A leginkább előnyös a tulajdonosok tényleges szétválasztása, ennek hiányában elképzelhető a független szállítási rendszer-üzemeltető (ahol a termelők tulajdona esetleg megmaradhat), míg a harmadik lehetőség – ugyancsak a tulajdonjog megtartása mellett – egy külön leányvállalatban a szállítási hálózat független működtetése.

⁶ Az 1/2003/EK rendelet kihirdetett szövegében természetesen még a 81. és 82. cikk szerepel, mivel a Lisszaboni Szerződés, ami megváltoztatta a cikkek számozását, csak 2007 decembereében került aláírásra.

⁷ Az 1/2003/EK rendelet alkalmazásának tapasztalatairól érdekes még *EC* [2014].

másrészt ugyancsak ekkortól hatályos a 139/2004/EK rendelet (*Európai Tanács* [2004]),⁸ amely az összefonódások ellenőrzésének szabályozását kodifikálta újra.

A közösségi versenyhatóság többféle eszközzel is rendelkezik a verseny védelmére, illetve előmozdítására. Ezek közül az alábbiakban a versenyjogi eljárások állnak a vizsgálatunk középpontjában. A versenyjogi eljárások egyik típusa alapvetően a vállalkozások magatartását vizsgálja, és az erőfölénnyel való visszaélés, valamint a versenykorlátozó megállapodások tilalmát érvényesíti (*antitröszt-eljárások*). A versenyjogi eljárások másik típusa a piac szerkezetében bekövetkező változások versenyre kedvezőtlen hatásait igyekezik megelőzni (*az összefonódások ellenőrzése*).

Az egyes vállalkozásokkal szemben folytatott versenyjogi eljárások mellett további eszköz az ágazati vizsgálat, ahol egy gazdasági ágazat (szektor) szereplőivel szemben kerül sor átfogó, versenyproblémákat feltáró jellegű vizsgálatra. (Amint azt már említettük, az energiaszektorban 2005 és 2007 között került sor egy ilyen ágazati vizsgálatra.) Az eljárások és ágazati vizsgálatok mellett jelentős lehet még a versenyhatóságok, így az Európai Bizottság Versenypolitikai Főigazgatóságának (DG Comp) *versenypártolási* munkája, ahol nem kötelező jellegű elemzéseikkel igyekeznek versenybarát irányba befolyásolni a szabályozást.

Antitröszt-eljárások

Az energiapiacokon a vizsgált időszakban (2019 végéig) 16 antitröszt-eljárást zártak le, ebből kilencet a villamosenergia- és hetet a földgázpiacon. Az eljárások jelentős részére nem sokkal az Európai Bizottság energiapiaci ágazati vizsgálata után, 2007–2010 között került sor, további hat eljárást pedig 2013 és 2018 között folytatott le a Bizottság.

A vizsgált antitröszt-eljárások döntő része *erőfölényes eljárás* volt, és az erőfölényes eljárások közül egy kivételével valamennyi *kötelezettségvállalással* zárult le. A kötelezettségvállalás alkalmazása azt is jelenti, hogy ezekben az eljárásokban formálisan egy esetben sem került sor a jogsértés kimondására – ezekben az esetekben az Európai Bizottság előzetes versenyaggályaira reagálva a felek korrekációs intézkedéseket vállaltak.⁹ A vállalások alapján ezekben az eljárásokban az Európai Bizottság kötelező érvényű és – be nem tartásuk esetén – szankcionálható előírásokat, kötelezettségeket írt elő. Ezeket részben a piac szerkezetére, részben

⁸ A Tanács 139/2004/EK rendelete a korábbi (első) összefonódási rendelet helyére lépett. Számos változtatás mellett ki kell emelni, hogy a tartalmi elemzés tesztje megváltozott az erőfölénnyel szembe fordított hatások vizsgálata (szignifikáns akadályozás) (*significant impediment of effective competition, SIEC*) tesztre (versenyhatásteszt).

⁹ A kötelezettségvállalásokkal kapcsolatos vitás kérdésekről nagyon informatív például *Italianer* [2013], *Marsden* [2013] és *Jenny* [2015]

1. TÁBLÁZAT • A vizsgált antitröszt-eljárások áttekintése

Villamosenergia-piaci eljárások			Gázpiaci eljárások		
az eljárás megnevezése	érintett földrajzi piac	a döntés éve	az eljárás megnevezése	érintett földrajzi piac	a döntés éve
E.ON-nagykereskedelem	Németország	2008	Distrigaz	Belgium	2007
E.ON-kiegyenlítési piac	Németország	2008	E.ON–GdF-megállapodás	Németország, Franciaország	2009
			RWE	Németország	2009
			Gaz de France Suez	Franciaország	2009
EDF	Franciaország	2010	E.ON	Németország	2010
Svenska Kraftnät	Svédország, Dánia	2010	ENI	Olaszország	2010
CEZ	Csehország	2013			
Villamosenergia-tőzsdék	EU	2014			
Opcom	Románia	2014			
BEH	Bulgária	2016			
TenneT	Németország, Dánia	2018	Gazprom	Kelet-Közép-Európa	2018

közvetlenül a felek magatartására ható intézkedéseket előírva, a Bizottság a vizsgált esetekben nem látta indokoltnak az eljárások folytatását (*Nagy* [2012], *Bellis* [2016], *OECD* [2016]).

A kötelezettségvállalással záruló eljárások mellett két esetben került sor horizontális versenykorlátozó megállapodás (kartell) vizsgálatára, míg egy esetben – az egyik kartelleljárást témájához némileg kapcsolódóan – erőfölénnyel való visszaélés megállapítására került sor.

Az alábbiakban részletesen bemutatjuk a vizsgált versenyproblémákat és az alkalmazott korrekciós intézkedéseket. Emellett azt is érdemes megemlíteni, hogy a vizsgált időszak első felében az eljárások elsősorban az Európai Unió nagyobb, nyugat-európai tagállamaira koncentráltak, míg a 2013 utáni eljárások egy kivételével a 2004 után csatlakozott tagállamok piacait érintették (1. táblázat).

Összefonódások

Az energiapiacokon 2019 végéig 11 összefonódás esetében döntött a Bizottság valamilyen beavatkozás mellett.¹⁰ Szemben a fenti antitröszt-eljárásokkal, a vizsgált összefonódások csak elenyésző hányada sorolható tisztán a villamosenergia-, vagy a földgázpiachoz. Az eljárások döntő többségére 2004 és 2010 között került sor,

¹⁰ A Bizottság honlapján található kereső a NACE-kód alapján a gázpiacot érintő fúziókhoz sorolja a COMP/M.4141 sz. Linde/BOC fúziót is, amely ugyancsak kötelezettségvállalással zárult. Ez a fúzió azonban az ipari gázok piacát érintette, így nem sorolható az energiapiacot érintő fúziók közé, így jelen cikk keretei között nem tárgyaljuk.

egyetlen kivétellel: az E.ON–INNOGY-ÖSSZEFONÓDÁS (2019) vizsgálatát a Bizottság 2019 szeptemberében zárta le.¹¹

A vizsgált eljárások közül egy esetben az összefonódás megtiltására, további tíz esetben pedig *korrekciós intézkedések* (feltételek és kötelezettségek) előírásával történő engedélyezésre került sor. A versenyjogi beavatkozással járó összefonódások mellett a Bizottság több mint 300 egyéb eljárása érintette az energiapiacokat; ezeket a Bizottság rendszerint első fázisban bírálta el. A második fázisban (összetett eljárásban)¹² vizsgált eljárások esetében vagy korrekciós intézkedésre, vagy a tervezett kérelem visszavonására került sor.

Az itt vizsgált feltételes engedélyezéssel zárult energiapiaci fúziós ügyeket közvetlenül megelőzően, a vizsgált ügyek közül legkorábban bejelentett ENI–EDP–GDP–FÚZIÓT (2004) a Bizottság hosszas vizsgálatot követően megtiltotta.¹³

A korai ügyek közül három eljárás is második fázisban került lezárásra.¹⁴ Ezek az ügyek valószínűsíthetően iránymutatással szolgáltak egyrészt a későbbi eljárások értékeléséhez, másrészt feltehetően a tranzakciók strukturálásához is, így a 2004–2011 között vizsgált további eljárások első fázisban alkalmazott korrekciós intézkedésekkel lezárhatók voltak. A 2019-ben engedélyezett E.ON–INNOGY-fúzió – részben a tranzakció összetett volta miatt – második fázisban került lezárásra.¹⁵

Az összefonódásos ügyek földrajzi elhelyezkedésüket tekintve vegyesebb képet mutatnak, mint az antitröszt-eljárások (2. táblázat). Így például az egyik korai, második fázisban zárult fúzió (E.ON–Mol) az EU-hoz frissen csatlakozott Magyarországi piacait érintette, azaz az összefonódások esetében nem jellemző az a kettőség, ami az antitröszt-eljárásoknál látható volt (miszerint a korábbi ügyekben inkább a nyugat-európai, a későbbi ügyekben pedig az új tagállamok piacait vizsgálta a Bizottság).

Eljárásjogi szempontból érdekes, hogy a belga versenyhatóság két ügyben (EDF–Segebel és GdF Suez–International Power) is arra kérte a Bizottságot, hogy (legalább

¹¹ COMP/M. 8870 E.ON/Innogy. Tekintettel arra, hogy az ügyben hozott döntés nyilvános változata 2019. december elejéig nem jelent meg, így ezen összefonódás bemutatásakor a nyilvánosan elérhető információkra, elsősorban a Bizottság által kiadott sajtóközleményre támaszkodunk, amely elérhető itt: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_5582.

¹² Az Európai Bizottság összefonódásokat vizsgáló eljárásában az eljárás megindítását követő 25 (35) munkanapon döntést kell hozni arról, hogy az összefonódás adott formájában vagy felajánlott módosításokkal összeegyeztethető-e a közös piaccal, vagy pedig összetett eljárásra van szükség (ahol szintén sor kerülhet módosításokra korrekciós intézkedések formájában (*Európai Tanács* [2004] – 6. és 8. cikk).

¹³ Az összefonódás elbírálására az összefonódások ellenőrzéséről szóló korábbi rendelet (*EK Tanácsa* [1989]) alapján került sor.

¹⁴ Amennyiben az összefonódás komoly versenyszempontú kétségeket támaszt a közös piaccal való összeegyeztethetőséggel kapcsolatban, a határozat összetett vagy második fázisú elemzés után kerül meghozatalra. Ennek (15 nappal meghosszabbítható) határideje 90 nap, szemben az első fázisú eljárás 25 napos határidejével.

¹⁵ A COMP/M.8870 sz. eljárással párhuzamosan futott a COMP/M.8871 sz. eljárás, amely a két vállalatcsoport közötti eszközcsere másik oldalával, az E.ON termelési kapacitásainak RWE általi megszerzésével foglalkozott. Utóbbi eljárást a Bizottság korrekciós intézkedések nélkül engedélyezte.

2. TÁBLÁZAT • A vizsgált összefonódások áttekintése

Eljárásban részt vevő felek	Versenyprobléma által érintett földrajzi területek	A döntés éve	I./II. fázis
ENI–EDP–GDP	Portugália	2004	II. (tiltás)
Total–Gaz de France	Franciaország (regionális)	2004	I.
E.ON–Mol	Magyarország	2005	II.
DONG–Elsam–Energi E2	Dánia	2006	II.
Gaz de France–Suez	Belgium, Franciaország	2006	II.
EDF–British Energy	Nagy-Britannia	2008	I.
Vattenfall–Nuon Energy	Németország (lokális)	2009	I.
RWE–Essent	Németország	2009	I.
EDF–Segebel	Belgium	2009	I.
GdF Suez–International Power	Belgium	2011	I.
E.ON–Innogy	Németország, Csehország, Magyarország	2019	II.

részben) tegye át az összefonódás belga piacra gyakorolt hatásainak értékelését a belga versenyhatósághoz. Előbbi esetben a kérelmet a Bizottság egy kapcsolódó döntésében elutasította, utóbbi esetben pedig a kérelmet a hatóság – a felek által benyújtott módosított kötelezettségvállalást követően – visszavonta.¹⁶

A VIZSGÁLT VERSENYPROBLÉMÁK ANTITRÖSZT-ESETEKBEN

Az alábbiakban tárgyalt antitröszt-eljárások jelentős része *erőfölénnyel való visszaélést* vizsgált, ennek megfelelően a versenyproblémák is a domináns vállalkozásokra jellemző magatartásokkal kapcsolatosak. Tekintettel arra is, hogy az eljárások jelentős részére az energiapiaci liberalizáció idején került sor, ezek a visszaélések *jellemzően korlátozó típusú* visszaélések voltak, és csak egy esetben került sor *kizsákmányoló* típusú visszaélés (*túlzó árazás*) vizsgálatára. A két vizsgált kartelleljárásban elsősorban piacfelosztást, a belső piac szegmentálását vizsgálta az Európai Bizottság.

A leggyakrabban előforduló versenyproblémák *piaclezárással* kapcsolatosak, amikor az erőfölényes vállalkozás a piac egy részén korlátozza a versenyt. Az alábbiakban a piaclezárás energiapiacokra jellemző néhány példáját mutatjuk be. A kategóriák bemutatása során előfordulnak átfedések – ezeket mindig jelezve –, mégis indokoltnak tartottuk a versenyproblémák jó azonosíthatósága érdekében ezek külön-külön tárgyalását. A legjellemzőbb piaclezárási magatartások a *hosszú távú szerződések*, a *kapacitásmenedzsment*, az *import korlátozása*, a *határkeresztező kapacitások korlátozása*, illetve a *továbbeladási korlátozások*.

¹⁶ Lásd egyrészt Commission Decision of 12.11.2009 rejecting the request of the competent authorities of Belgium asking for the partial referral of case No COMP/M.5549 – EDF/Segebel, illetve a COMP/M.5978 GdF/International Power ügyben hozott döntés 10. pontját.

A piaclezárással részben átfedő, de mégis önállóan is megjelenítendő versenykorlátozásnak tartjuk a *piacfelosztást*, így különösen a *belső piac nemzeti határok mentén történő felosztását*. Az itt vizsgált esetekben elsősorban a versenykorlátozó megállapodások, a továbbeladási korlátozások, illetve a határkeresztező kapacitások korlátozása esetében vizsgált a Bizottság piacfelosztást.

A piaclezáráshoz kapcsolódóan, az egyik eljárásban egy általában kizorító jellegűnek tekintett magatartás, az *árprés* vizsgálatára is sor került. Végezetül egy esetben került sor – különböző viszonyítási alapok segítségével – a *túlzó árazás* vizsgálatára, amely eljárásban egyéb piaclezáró és piacfelosztó magatartást is vizsgáltak.

Piaclezárás

Az antitröszt-eljárások¹⁷ esetében a leggyakrabban előforduló versenyproblémák a piaclezárással kapcsolatosak. Ilyen esetekben egy – jellemzően erőfölényes – vállalkozás olyan magatartást tanúsít, amivel a piac egy részén saját vállalata vagy kapcsolódó vállalkozáscsoportjai érdekében korlátozza a versenyt, fenntartva magának a piac adott szegmensét. A piaclezárás leggyakoribb eredménye az energiapiacokon az elosztó/szállító hálózatokhoz történő hozzáférés korlátozása, de előfordulhat egyes fogyasztói csoportok vagy alapvető inputokhoz történő hozzáférés korlátozása is. Az alábbiakban bemutatjuk a piaclezárás néhány esetét.¹⁸

A piaclezárás az energiapiacokon gyakran előforduló esete a *hosszú távú szerződések* alkalmazása. A hosszú távú szerződések versenyjogi szempontból különösen problémásak voltak olyan változó piaci környezetben, mint például az energiapiaci liberalizáció időszaka. A DISTRIGAZ-ESETBEN (2007) például azt rögzítette a Bizottság, hogy a belga gázpiacon a Distrigaz által kötött hosszú távú és nagy volumenű szerződések (lásd erről még Svetiev [2014]) következtében a versenytársak nehezen tudtak versenyezni a Distrigaz ügyfeleiért. (A kizárólagossági rendelkezésekről ebben az esetben lásd még Schweitzer–Bay [2016].) A nagyfogyasztók kiszolgálása esetében, ahol akár több szolgáltató is elképzelhető, a mennyiségi kikötések miatt a fennmaradó rész gyakran nem volt elégséges ahhoz, hogy a nagyfogyasztók egy alternatív szolgáltatóval is szerződhessenek. Az ELECTRICITÉ DE FRANCE-ESETBEN (EDF, 2010) a Bizottság a francia áramszolgáltató, az EDF szerződéseinek vizsgálata során azt kifogásolta, hogy ezek – tekintettel alkalmazási körükre, időtartamukra és jellegükre – jelentősen korlátozták a versenytársak lehetőségét arra, hogy elcsábítsák az EDF fogyasztóit. Ráadásul ezek a szerződések vagy kifejezett *kizárólagossági*

¹⁷ A Függelék F1. táblázata időrendben összefoglalja a vizsgált antitröszt-eljárásokat az eljárás száma, megnevezése és a döntés éve szerint.

¹⁸ A piaclezárás gyakori eseteit megkülönböztetik aszerint, hogy általában a piacra lépést vagy egyes fogyasztókhoz vagy inputokhoz való hozzáférést akadályoz meg a versenykorlátozás. Ennek megfelelően beszélhetünk piaci, fogyasztói vagy inputkizárásról (*market, consumer, vagy input foreclosure*).

megállapodást tartalmaztak, vagy olyan más rendelkezéseket, amelyek lényegében kizárólagosságot eredményeztek. A CEZ-ESETBEN (2013), a Bizottság előzetes versenyaggályai szerint a cseh villamosenergia-piac inkumbens szereplője, a CEZ megelőző jelleggel kapacitásokat kötött le a cseh villamosenergia-átviteli hálózaton, azonban a Bizottság álláspontja szerint ezek a szerződések csak a kapacitások lekötését szolgálták, annak érdekében, hogy a versenytárs vállalkozások ne használhassák azokat, és a CEZ részéről nem is volt emögött valós igény.

A hálózati hozzáférés megtagadásának rendkívül részletes és kiterjesztő jellegű vizsgálatára került sor az olaszországi gázpiacot érintő ENI-ESETBEN (2010) (*Hjelmeng* [2013], *Botteman–Patsa* [2013]). Olaszország nettó gázimportőr, a vizsgálat indításának idején a belföldi fogyasztás 87 százalékát importból fedezte. Az import tekintetében valamennyi releváns földgázvezeték az ENI tulajdonában vagy résztulajdonában állt. A Bizottság a vizsgálat során megállapította, hogy a gázvezetékek lényegében nélkülözhetetlen eszköznek tekinthetők, és azok használata nélkül a hatásos verseny nem lehetséges. A verseny szempontjából kedvezőtlen piaci szerkezet mellett a Bizottság versenyaggályai szerint az ENI több részelemből összetevődő magatartása, kapacitásmenedzsmentje¹⁹ pedig a hozzáférés megtagadásának tekinthető.

Az RWE-ESETBEN (2009) a Bizottság előzetes versenyaggályai szerint az RWE által tulajdonolt átvitelrendszer-üzemeltető (*transmission system operator, TSO*) olyan stratégiát követett, amelynek eredményeként lényegében megtagadta a hozzáférést a hálózathoz, illetve azt az RWE anyavállalat számára tartotta fenn. Az RWE a hálózat kapacitásának nagy részét előre lefoglalta, és számos jel mutatott arra, hogy az RWE átvitelrendszer-üzemeltetője nem igyekezett a hálózati hozzáférést úgy működtetni, hogy a versenytársak hozzáférését megkönnyítse, vagy adott esetben egyáltalán lehetővé tegye.

A piaclezárás egy további, általunk külön is tárgyalt eszköze lehet az *import korlátozása*. Az alábbiakban olyan eseteket mutatunk be, ahol kifejezetten az import korlátozása játszott fontos szerepet a Bizottság kárelméletében.

A GdF SUEZ-ÜGYBEN (2009) a francia gázpiacon a GdF Suez leányvállalata, a GRTgaz tulajdonolta és működtette az összes lényeges belépési pontot a releváns piacon. A Bizottság azt kifogásolta, hogy a francia importkapacitások nagy részének hosszú távú lekötésével a GdF Suez lezárta a piacot versenytársai előtt. A kérdéses

¹⁹ A hozzáférés megtagadásának első eleme a kapacitásfelhalmozás (*capacity hoarding*): ennek keretében az ENI megakadályozta, hogy más szolgáltatók a létező és fel nem használt kapacitásokat használják, gyakran a rendelkezésre álló kapacitásoknál alacsonyabbakat közölve, hogy ezzel is gátolja a versenyt. A második elem a hozzáférés megnehezítése (*capacity degradation*): az ENI ugyanis olyan esetekben, ahol hozzáférést biztosított a vezetékekhez, kedvezőtlen feltételeket alkalmazott. Ilyen volt például a késleltetett vagy túl rövid távú hozzáférés. Végül a hozzáférés megtagadásának harmadik eleme a stratégiai fejlesztések korlátozása (*strategic underinvestment*): az ENI ugyanis annak ellenére, hogy jelentős és hiteles kereslet mutatkozott a kapacitások növelése iránt, azért nem hajtott végre ilyen fejlesztéseket, hogy a gázszolgáltatás *downstream* piacán korlátozza a versenyt.

kapacitások esetében a hozzáférés megtagadására esetenként kifejezett visszautasítással került sor, gyakrabban pedig implicit módon, amikor ez a kapacitást nem kellően transzparens módon értékesítették. Hasonló hatásokkal járt az ENI – a kapacitásmenedzsment kapcsán az előzőkben ismertetett – magatartása.

A villamosenergia-piacokon az E.ON-ESETBEN (2008) vizsgáltak hasonló importkorlátozó magatartást: itt a rendszerüzemeltető – egyben a kiegyenlítő piacokért felelős – E.ON akadályozta a más tagállamokból származó energiatermelőket abban, hogy energiát értékesítsenek a kiegyenlítő villamosenergia-piacán, annak érdekében, hogy azt elsősorban a német termelőkapacitások (ezen belül is a saját kapacitásai) számára tartsa fenn.

Piacfelosztás

A belső piac felosztása két kartelleljárásnak is témája volt. Az E.ON–GDF-MEGÁLLAPODÁS (2009) esetében a Bizottság megállapította, hogy a felek megállapodása versenytilalmi kikötésekkel lényegében felosztotta a piacot az orosz földgázimport tekintetében. A VILLAMOSENERGIATŐZSDÉK-ELJÁRÁSBAN (2014) a Bizottság a francia és német tulajdonban álló EPEX Spot és a skandináv és balti vállalkozások által tulajdonolt Nordpool Spot (NPS) közötti versenytilalmi megállapodást vizsgálta, amelynek értelmében a felek ugyancsak felosztották egymás között a már meglevő és jövőbeli európai piacukat. A megállapodás értelmében a Lengyelországtól alapvetően északra levő országok az NPS, a délre levő országok az EPEX érdekkörébe tartoztak.

Ugyancsak a belső piac felosztását eredményezte a román áramtőzsdét üzemeltető OPCOM (2014) magatartása, mivel a villamosenergia-kereskedők számára az áramtőzsdén belüli azonnali ügyletek piacára lépéshez előírta, hogy romániai áfa-azonosítót szerezzenek. A nem romániai székhelyű uniós kereskedőknek így két aktív áfa-azonosítóval kellett rendelkezniük az Opcom kereskedési platformján, míg a román kereskedők esetében csak egy ilyenre volt szükség. Ezt a magatartást a Bizottság az Opcom erőfölényes helyzetével való visszaélésnek – székhely, illetve nemzetiség szerinti megkülönböztetésnek – minősítette.

Szintén a belső piac felosztását vizsgálta a Bizottság több olyan erőfölényes eljárásban, amelyek részben a rendszerösszekötő pontokkal, részben pedig a továbbeladási korlátozásokkal kapcsolatosak. A tagállamok közti egységes piac működésének tekintetében nagy szerepe van a nemzeti határokat keresztező rendszerösszekötőknek (*interconnectors*).²⁰ A SVENSKA KRAFTNÄT-ÜGYBEN (2010) a svéd rendszerösszekötő-

²⁰ A rendszerösszekötő egy olyan átviteli vezeték, amely két ország közötti határon ível át, és összeköti nemzeti átviteli hálózataikat. A rendszerösszekötő kapacitásra használják a határkeresztező kapacitás elnevezést is, jelen cikkben mindkét fogalmat használjuk. A határkeresztező kapacitások allokálása a nemzeti átviteli rendszerirányítók feladata, amelyek a határ két oldalán lévő kapacitások allokálására jellemzően együttműködnek.

tőket üzemeltető Svenska Kraftnät bizonyos esetekben korlátozta a svéd rendszerösszekötők exportkapacitását, ezáltal megakadályozva, hogy a nem svédországi (jellemzően dán és német) fogyasztók azonos feltételekkel vásároljanak villamos energiát (*Sadowska-Williams* [2013]). Hasonló eljárásra került sor a TENNET-ESETBEN (2018), ahol a dán–német határkeresztező (import)kapacitások tekintetében a Bizottság versenyaggályai szerint a dán–német rendszerösszekötő üzemeltetéséért felelős német átviteli rendszerirányító (TenneT) korlátozta a rendszerösszekötő kapacitás mértékét, különösen azokban az időszakokban, amikor a német piacon a szélenergia-termelés magas volt, ezáltal hátrányba hozva a dán energiatermelőket, ami egyben magasabb árakat eredményezett a német villamosenergia-nagykereskedelmi piacon, és végső soron magasabb végfelhasználói árakhoz vezetett.

A piac lezárására, illetve a belső piac felosztására is alkalmasak lehetnek a „*rendeltetési helyre vonatkozó rendelkezések*”, illetve *továbbeladási korlátozások*. A BEH-ÜGYBEN (2016) a Bizottság előzetes versenyaggályai szerint a Bulgáriai Energiaholding (*Bulgarian Energy Holding, BEH*) által ellenőrzött vállalatok a villamos energia versenytárgyalásos szabadpiaci értékesítése²¹ során rendszeresen „rendeltetési helyre vonatkozó rendelkezéseket” foglaltak a szerződésekbe, amelyek meghatározzák, hogy a vásárolt villamos energiát hol kell felhasználni, illetve hová lehet továbbértékesíteni. Hasonló rendelkezésekkel kapcsolatban fogalmazott meg (többek között) versenyaggályokat a Bizottság a GAZPROM-ESETBEN (2018). A Gazprom szerződése számos esetben *közvetlen továbbexportálási tilalmat*, míg más esetekben olyan *take-or-pay* kikötéseket tartalmaztak, aminek értelmében továbbexportálás esetén a Gazprom növelhette az éves minimumkapacitást, gátolva a reexport nyereséges működtetését.²² Ebben az esetben ez egyértelműen a belső piac tagállami határok mentén történő felosztását valószínűsítette számos kelet-közép-európai ország esetében.

Egyéb versenykorlátozások – árprés és túlzó árak

A hozzáférés megtagadása mellett az RWE-ESETBEN (2009) árpréssel kapcsolatos versenyaggályok is felmerültek. Ennek során a kérelmélet szerint a vertikálisan integrált RWE az *upstream* földgáz szállítási piacon a hálózati hozzáférésért fizetendő díjakat valószínűsíthetően olyan magasan szabta meg, hogy a földgáz szolgáltatás

²¹ Bulgáriában a villamosenergia-szolgáltatás egy hibrid modell keretében történik, ahol bizonyos tranzakciók szabályozott árakon, más tranzakciók pedig szabadpiaci alapon zajlanak. A szabályozott piacon a kisfogyasztók számára négy szolgáltató értékesít villamos energiát, míg a nagykereskedelmi piacon a BEH leányvállalata, a NEK az egyedüli szolgáltató. A szabadpiaci kereskedelem mind a kisfogyasztók, mind a nagyfogyasztók számára lehetséges; ez a bulgáriai fogyasztás 43,4 százalékát tette ki 2014-ben, az eljárás indulásakor.

²² További közvetett eszközök voltak még egyes mérőpontok ellenőrzése (Bulgária), illetve a gázszállítás megtagadása alternatív átvételi pontokra (Lengyelország).

3. TÁBLÁZAT • Versenyproblémák antitröszt-eljárásokban az energiapiacokon

Versenyproblémák	Példák releváns eljárásokra
<i>Piaclezárás</i>	
Hosszú távú szerződések	Distrigaz (2007), EDF (2010), CEZ (2013)
Kapacitásmenedzsment	ENI (2010)
Importkorlátozás	GdF Suez (2009), ENI (2010), E.ON nagykereskedelem (2008)
<i>Belső piac felosztása (és piaclezárás)</i>	
Versenytilalmi kikötések, piacfelosztás	E.ON–GdF-megállapodás (2009) Villamosenergia-tőzsdék megállapodás (2014)
Székhely szerinti diszkrimináció	Opcom Románia (2014)
Határkeresztesző kapacitások	Svenska Kraftnät (2010), TenneT (2018)
Továbbeladási korlátozások	BEH (2016), Gazprom (2018)
<i>Árprés</i>	RWE (2009)
<i>Túlzó árazás</i>	Gazprom (2018)

Megjegyzés: a Függelék F1. táblázata időrendben összefoglalja a vizsgált antitröszt-eljárásokat.

nyújtásának (*downstream*) piacon a versenytársakat eltántorítsa a piacralépéstől. A hálózat használatért az RWE alacsonyabb díjakat fizetett, és számos kedvezményt is igénybe tudott venni.²³

A GAZPROM-ESETBEN (2018) a piacfelosztás mellett a Bizottság még azt is megállapította előzetes versenyaggályában, hogy öt tagállamban (Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Bulgária) a Gazprom *túlzó árakat* alkalmazott. A túlzó árak tekintetében a Bizottság egyrészt a Gazprom költségeihez, másrészt a más (versenyző) piacokon érvényesülő árakhoz hasonlította a kérdéses árakat. A költségekhez képest 170 százalékos árrést, míg a német gázpiachoz képest 9–24 százalékos, egyéb európai elosztó központokhoz képest pedig 22–40 százalékos átlagos árkülönbséget állapított meg a Bizottság. A 3. táblázat áttekinti az antitröszt-eljárásokat az energiapiacokon.

A VIZSGÁLT VERSENYPROBLÉMÁK ÖSSZEFONÓDÁSOS ESETEKBEN

Az összefonódások csoportosíthatók aszerint, hogy a részt vevő felek egymással azonos vagy egymástól eltérő piacon folytatják a tevékenységüket.²⁴ Előbbiek a *horizontális*, utóbbiak a *nem horizontális* összefonódások (EB [2004]). A nem horizontális összefonódások továbbá két típusba sorolhatók: vertikális összefonódások, vagy konglomerátum létrejöttéhez vezető összefonódások. (Európai Bizottság [2008a])²⁵

²³ A versenyaggályokkal kapcsolatban lásd a COMP/B-1/39.402 – RWE gázpiac lezárása ügy (22)-(37) pontok.

²⁴ A Függelék F2. táblázata időrendben összefoglalja a vizsgált összefonódásos eseteket az eljárás száma, megnevezése és a döntés éve szerint.

²⁵ A Bizottság az összefonódások ellenőrzéséről szóló 139/2004/EK rendelet kiadását követően gyakorlatilag azonnal kiadta friss iránymutatását a horizontális összefonódások értékelésére vonat-

Mind a horizontális, mind a nem horizontális összefonódások csoportosíthatók továbbá olyan szempontból is, hogy a vizsgált piacokon milyen hatások érvényesülnek. A hatások lehetnek egyrészt nem koordinatív (*non-coordinated*), más néven egyoldalú (*unilateral*), másrészt koordinatív (*coordinated*) hatások.²⁶

Az energiapiac fentiekben bemutatott sajátosságai, elsősorban a földgáz- és villamosenergia-piac szoros összefüggései miatt az alábbiakban ismertetett összefonódások közül öt olyan eljárás *is van*, amely „vegyes” eljárásnak tekinthető, azaz ahol a felek közötti (potenciális) horizontális és nem horizontális kapcsolatokat *is* értékelte a Bizottság.²⁷ Összesen négy olyan beavatkozással végződő eljárás volt, amely egyértelműen horizontális összefonódásként azonosítható, és két olyan eljárás, amely vertikális összefonódásnak minősíthető. Az alábbiakban az eljárásokat a felmerülő versenyproblémák szerint ismertetjük.²⁸ (Az ügyek elemzésével kapcsolatban lásd még *Federico* [2011]).

Az összefonódások horizontális egyoldalú hatásai

A horizontális összefonódások esetében a horizontális egyoldalú, nem koordinatív hatások két, egymással összefüggő módon jelentkezhetnek. Az összefonódás legközvetlenebb hatása az, hogy megszünteti a versenyt az összefonódásban részt vevő vállalkozások között. Másodlagos hatásként az ugyanazon a piacon működő, az összefonódásban részt nem vevő vállalkozások is hasznot húzhatnak az összefonódásból eredő versenykényszer csökkenéséből, mivel az összefonódásban részt vevő vállalkozások áremelése a kereslet egy részét átterelheti a versenytárs vállalkozásokhoz, amelyek ezután nyereségesnek találhatják saját áraik emelését. A fenti versenykényszerszek csökkenése lényeges áremelésekhez vezethet az érintett piacon (*EB* [2004]).

Az elemzett energiapiaci összefonódásokban a következő horizontális egyoldalú versenyhatások merültek fel: 1. a tényleges vagy potenciális versenytársak kiesése, 2. a kapacitások visszatartására (és ezáltal a nyereségszerzésre) való képesség növekedése, valamint 3. a versenytársak terjeszkedésének akadályozása.

.....
 kozóan (*EB* [2004] – horizontális iránymutatás). A nem horizontális összefonódások értékeléséről szóló irányelv kiadására viszont csak négy évvel később – számos, a jelen cikkben tárgyalt nem horizontális összefonódással kapcsolatos döntés meghozatalát követően – került sor (*EB* [2008a] – nem horizontális iránymutatás).

²⁶ Mind a horizontális iránymutatás, mind a nem horizontális iránymutatás hivatalos magyar fordítása az *egyeztetett hatás* kifejezést használja a *coordinated effect* kifejezés fordítására, azonban a cikkben a közgazdasági szakirodalomban elterjedtebb *koordinatív hatás* kifejezést használjuk erre a fogalomra.

²⁷ Erre utal a nem horizontális iránymutatás (*EB* [2008a]) 7. bekezdése is, a 6. lábjegyzetben a COMP/M.3440 – EDP/ENI/GDP ügyet felhozva példaként.

²⁸ Az ügyekben érdemi vertikális koordinatív hatások nem merültek fel, valamint az ügyeket nem konglomerátumot létrehozó összefonódásként kezelte a Bizottság, így az ezekkel kapcsolatos kár-elméletekre nem térünk ki.

1. A TÉNYLEGES ÉS/VAGY POTENCIÁLIS VERSENYTÁRS(AK) KIESÉSE

A horizontális összefonódások kézenfekvő egyoldalú hatása a tényleges és/vagy potenciális versenytárs(ak) kiesése, ennek megfelelően ez a versenyprobléma számos eljárásban felmerült.

A tiltással végződő ENI–EDP–GDP–ÜGYBEN (2004) a Bizottság a portugál erőfő-
 lénys villamosenergia-szolgáltató, az Energias de Portugal (EDP) és a meghatározó
 olasz energiapiaci vállalkozás, az ENI által tervezett közös irányítástervezést vizsgál-
 ta a portugál földgázpiaci inkumbens vállalkozása (Gás de Portugal, GDP) felett. Az
 eljárásban a Bizottság egyrészt azt kifogásolta, hogy az összefonódás következtében
 megszűnt volna az EDP által a földgáz-nagykereskedelemben portugál piacon támasz-
 tott potenciális versenynyomás, másrészt a Bizottság a versenyre káros hatásának
 tekintette azt is, hogy az összefonódás révén eltűnt volna a GDP által potenciálisan
 támasztott versenynyomás a – villamosenergia-termelés piacon inkumbens – EDP-
 vel szemben is (hiszen a GDP-t potenciális belépőnek lehetett tekinteni a CCGT erő-
 művek²⁹ jövőbeni építése révén).³⁰ (Részletesebben lásd *Conte és szerzőtársai* [2005].)

A GAZ DE FRANCE–SUEZ–ÜGYBEN (2006) a Bizottság szerint a belga és a fran-
 cia földgáz-nagykereskedelemben, valamint a belga villamosenergia-termelés és -nagy-
 kereskedelemben piacain a magas belépési korlátok mindkét ország piacain tovább
 erősítették volna a felek domináns pozícióját a bejelentett tranzakció (korrekciós
 intézkedések nélküli) engedélyezése esetén.³¹ Versenyaggályok merültek fel továbbá
 a francia távfűtési piacon is, ahol a legnagyobb szereplő a Suez, a második legnagyobb
 szereplő pedig a GDF volt (részletesebben lásd *Bachour és szerzőtársai* [2007]).

A DONG–ELSAM–ENERGI E2–ÜGYBEN (2006) a két legnagyobb dán villamos-
 energia-termeléssel foglalkozó vállalkozás (az Elsam és az E2) hatásos tényleges
 és/vagy potenciális versenytársa volt a dán állami tulajdonú földgáztársaságnak,

²⁹ Kombinált ciklusú gázturbina (*Combined cycle gas turbine, CCGT*).

³⁰ Ezenfelül az összefonódás ténylegesen csökkentette volna a versenyt a földgáz-kiskereskedelmi
 piacon (tekintettel az EDP piaci jelenlétére az egyik elosztói területen), továbbá a verseny poten-
 ciális csökkenését jelentette volna a villamosenergia-kiskereskedelmi piac esetében (tekintettel
 a GDP potenciális belépésére). A Bizottság a horizontális hatásokat annak tulajdonította, hogy
 a földgáz- és a villamosenergia-nagykereskedelmi piac inkumbens vállalkozását tekintette a leg-
 hatásosabb és leginkább hiteles belépőnek a másik termék piacára, különösen arra való tekintettel,
 hogy a fogyasztói bázis adott volt, illetve a belépés lehetővé tette volna az árukapcsolt ajánlatokat
 is (*dual fuel*).

³¹ A Gaz de France–Suez-csoportba tartozó vállalkozások a tranzakciót megelőzően egyre erősödő
 versenynyomást gyakoroltak egymásra. Belgiumban az új belépő Gaz de France (GDF) a Centricával
 közös vállalat, az SPE révén tényleges versenyt támasztott a Suez földgázpiaci inkumbens leány-
 vállalatával, a Distrigazzal szemben a földgáz-nagykereskedelmi piacon. Továbbá az SPE a legjelen-
 tösebb versenytársa volt a Suez villamosenergia-piacokon inkumbens (és kisebb mértékben a föld-
 gázpiacokon is jelen lévő) leányvállalatának, az Electrabelnek. A francia földgáz-nagykereskedelmi
 piacokon a tranzakciót megelőzően az inkumbens Gaz de France-ra a Distrigaz gyakorolta a leg-
 nagyobb versenynyomást. Az SPE a tranzakció időpontjában a Gaz de France és a Centrica közös
 irányítása alatt állt, és a második legnagyobb szereplő volt mind a villamosenergia-, mind a föld-
 gázpiacokon Belgiumban.

a DONG-nak a dán földgáz-nagykereskedelmi piacon, így piacról való eltűnésük a verseny lényeges csökkenésével járt volna. A Bizottság továbbá az Elsam-ot és az E2-t (potenciális) versenytársnak tekintette a nagyfogyasztókért és lakossági fogyasztókért a földgázpiacon folytatott kiskereskedelmi versenyben is (részletesebben lásd *Bengtsson és szerzőtársai* [2006]).

A VATTENFALL–NUON-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2009) a Bizottság Hamburg és Berlin lokális piacain azonosított csak káros versenyhatásokat, ahol a Vattenfall a lakossági villamosenergia-kiskereskedelmi piacokon inkumbens pozícióval rendelkezett (70–90 százalékos piaci részesedéssel), de jelentős belépőnek lehetett tekinteni a Nuont (bár kevesebb mint 10 százalékos részesedést sikerült csak elérnie – részletesebben lásd *Lo Nardo és szerzőtársai* [2005]).

Az RWE–ESSENT-ÜGYBEN (2009) a Bizottság egyrészt horizontális egyoldali hatásokat azonosított a német villamosenergia-nagykereskedelmi piacokon. Az Essent irányító befolyással rendelkezett a brémai városi közművekben (Stadtwerke Bremen AG, swb), amely elsősorban széntüzelésű erőművei révén volt aktív a német villamosenergia-nagykereskedelmi piacon, ahol az RWE legalább az E.ON-nal együtt közös erőfölényben volt.³² A tranzakcióval egy tényleges versenytárs kiesett volna a piacról, erősítve az RWE (közös) erőfölényét. Horizontális egyoldali hatásokkal járt volna továbbá a bejelentett tranzakció az RWE elosztási körzetébe tartozó Bielefeldben is, ahol az ipari nagyfogyasztók alacsony fűtőértékű földgázzal (*low calorific gas, L-Gas*) történő ellátásának piacán az RWE egyetlen versenytársa a tranzakciót megelőzően a Stadtwerke Bremen volt (részletesebben lásd *Driessen-Reilly és szerzőtársai* [2009b].)

Az EDF–SEGEBEL-ÜGYBEN (2009) a Bizottság szerint a bejelentett tranzakció következtében a francia EDF mint jelentős potenciális belépő kevésbé lett volna ösztönzött a belga villamosenergia-nagykereskedelmi piacra történő belépésre új termelési kapacitások fejlesztése révén. Az EDF a tranzakciót megelőzően két erőmű építését tervezte, amelyek a belga termelési kapacitások 10 százalékát jelentették volna. A Segebel egy holding cég volt, amely a többek között a belga villamosenergia-termelés és nagykereskedelem piacán aktív SPE 51 százalékos tulajdonjogával rendelkezett (részletesebben lásd *Asbo és szerzőtársai* [2010]).

A GDF SUEZ/INTERNATIONAL POWER-ÜGYBEN (2011) a Bizottság a belga villamosenergia-termelés és -nagykereskedelem piacán azonosított versenyproblémákat. A GDF Suez a belga villamosenergia-piac domináns szereplője volt, az International Power pedig részesedéssel rendelkezett a T-Power gázüzelésű erőműben, amelynek termelési kapacitásait (a belga kapacitás körülbelül 0–5 százalékát) az RWE egy hosszú

³² A felek közös erőfölénye a szövetségi versenyhatóság, a Bundeskartellamt következes gyakorlata alapján fennállt, amelyre a Bizottság is utalt döntésében. Az RWE és az E.ON együtt a beépített erőművi kapacitások 30–40 százalékával, a Vattenfall-lal és az EnBW-vel együtt a beépített kapacitások 50–60 százalékával rendelkezett. A négy inkumbens vállalkozás tulajdonában volt az összes zsinóráram termelésre alkalmas erőmű, és a német villamosenergia-termelés hozzávetőlegesen kétharmadát adták. Lásd a COMP/M.5467 RWE–Essent ügyben született határozat 237. bekezdését (https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m5467_20090623_20212_en.pdf).

távú szerződés keretében kötötte le.³³ Továbbá az International Power üzemeltetési és karbantartási szerződéssel rendelkezett a T-Powerrel. A kárelmélet szerint az International Power részesedése a T-Power erőműben a tranzakciót követően lehetővé tette volna a GDF Suez számára, hogy felhasználja a T-Power működésével kapcsolatos érzékeny információkat (földgázbeszerzés, a villamosenergia-termelés mintázata, a karbantartások ütemezése stb.) saját erőműveivel kapcsolatos döntései meghozatala során. Mindez végső soron lehetővé tette volna a GDF Suez számára az árak emelését, és a versenytárs RWE-t is hátrányos helyzetbe hozta volna (röviden lásd *Gatti* [2011].)

Az E.ON–INNOGY-ÜGYBEN (2019) a Bizottság egyrészt megállapította, hogy az összefonódás a német fűtési célú villamosenergia-termelés piacán a verseny jelentős csökkenésével járna, hiszen a felek a tranzakciót megelőzően a kínálati oldal legnagyobb szereplői voltak, a kisebb piaci szereplők jellemzően jelentős belépési/terjeszkedési korlátokkal szembesülnek. A cseh földgáz-kiskereskedelmi, a cseh villamosenergia-kiskereskedelmi piacon a háztartási és kisvállalati ügyfelek szegmensében, valamint a magyar villamosenergia-kiskereskedelmi piacon a versenypiaci fogyasztók szegmensében a felek a piac erős szereplői és egyben közeli versenytársai voltak egymásnak, így a tranzakció eredeti formájában a felek egymásra gyakorolt versenynyomásának elvesztését eredményezte volna. Hasonló hatásokat lehetett várni a német autópályákon található elektromos töltőállomások üzemeltetésének piacán is, mivel eleve nagyon kevés piaci szereplő üzemeltetett (vagy tervez üzemeltetni) töltőállomásokat, és a felek töltőállomásai több esetben közvetlenül egymás közelében helyezkedtek el.

2. A KAPACITÁSOK VISSZATARTÁSA

Az EDF–BRITISH ENERGY-ÜGYBEN³⁴ (2008) a Bizottság horizontális egyoldalú hatásokat azonosított a brit villamosenergia-termelés (és -nagykereskedelem) piacán. A British Energy portfóliója a fűziót megelőzően zsinóráram-termelő (*baseload*) erőművekre (elsősorban atomerőművekre) épült, míg az Electricité de France (EdF) – szén- és gáztüzelésű erőművei révén – rugalmasabb portfólióval rendelkezett. A Bizottság szerint a fűziót követően létrejövő vállalkozás ösztönzött lett volna arra, hogy zsinóráram-termelő kapacitásainak egy részét visszatartsa, annak érdekében, hogy magasabb árat érjen el úgynevezett inframarginális (a rövid távú kínálatot kifejező *merit order* görbén a *merit order görbe* és a rövid távú keresleti görbe metszéspontjától balra elhelyezkedő) termelési egységein.³⁵ A potenciális hatásokat

³³ A T-Power a tranzakciót megelőzően a Tessengerlo (33,3 százalék), a Siemens (33,3 százalék) és az International Power (33,3 százalék) közös irányítása alatt álló, teljes feladatkört ellátó közös vállalat (*full function joint venture*) volt.

³⁴ COMP/M.5224 EdF/British Energy (https://ec.europa.eu/competition/mergers/cases/decisions/m5224_20081222_20212_en.pdf).

³⁵ A *merit order* görbe olyan módon állítható elő, hogy a különböző termelési egységek határköltségeihez (rövid távú változó költségeihez) hozzárendeljük az egységek termelési kapacitásait, és azokat a költségek emelkedő sorrendjében sorba rendezzük. A zsinóráram-termelő kapacitások a görbe

a Bizottság annak ellenére jelentősnek tartotta, hogy a felek összesített részesedése a termelés és a nagykereskedelem piacán kevesebb mint 30 százalék volt, emellett a piac koncentráltságát sem lehetett jelentősnek tekinteni (1000 alatti HHI³⁶) (részletesebben lásd *Driessen-Reilly és szerzőtársai* [2009a].)

Hasonló kárelmélet fogalmazódott meg az RWE–ESSENT-ÜGYBEN (2009) is, ahol az RWE portfóliójának az Essent széntüzelésű erőműveivel történő bővítése révén a tranzakciót követően sokkal inkább ösztönzött lett volna a villamosenergia-termelői kapacitásai visszatartására, és így az árak emelésére.

3. A VERSENYTÁRSÁK TERJESZKEDÉSÉNEK AKADÁLYOZÁSA

A Bizottság szerint az EDF–BRITISH ENERGY-ÜGYBEN (2008) a fúzió révén jelentős koncentrációnövekedés jött volna létre a jövőben létesítendő atomerőművek építésére alkalmas nagy-britanniai telephelyek tulajdonjogának piacán, illetve a felek jóval több villamosenergia-átviteli hálózathoz történő csatlakozási pontra vonatkozó, egyébként korlátozottan elérhető jogosultsággal is rendelkeztek, mint amennyi szükséges lett volna ahhoz, hogy kapacitásbővítési terveiket megvalósítsák. Mindezek alkalmasak lettek volna arra, hogy a felek megakadályozzák, de legalábbis késleltessék a potenciális belépést az áramtermelés piacára.

Az összefonódások horizontális koordinatív hatásai

A vizsgált összefonódások közül egyetlen ügyben, az RWE–ESSENT-ÖSSZEFONÓDÁS (2009) esetében merülhetett volna fel egyes hatások horizontális koordinatív hatásként történő vizsgálata. Bár a Bizottság a kárelméletet alapvetően horizontális egyoldalú hatásként vizsgálta, azonban a közös erőfőlnyre való hivatkozás arra utal, hogy a Bizottság potenciálisan aggályosnak tartotta a koordinatív hatásokat is, de ennek részletes elemzésére a határozat nem tért ki. A további eljárásokban nem került sor ilyen jellegű versenyaggály érdemi megfogalmazására.

Az összefonódások vertikális hatásai

A nem horizontális összefonódásokon belül a vertikális összefonódások legjellemzőbb egyoldalú hatása a *piacok lezárása*. A piac lezárásának egyik esete az, amikor az összefonódás nagy valószínűséggel a termelési-értékesítési lánc alacsonyabb

.....
elején, a földgáz-tüzelésű erőművek a végén helyezkednek el. A görbe és a kapacitásvisszatartás magyarázatát lásd például a korábban említett *E.ON* (2008) antititrósz-eljárásról (COMP/39388) szóló *Chauve és szerzőtársai* [2009] cikkben.

³⁶ A piaci koncentráció mérésére szolgáló Herfindahl–Hirschman-index (HHI) a piaci szereplők részesedéseinek négyzetösszege, 0 és 10 000 közötti értékeket vehet fel. Az 1000 alatti értékeket elérő piacokat egyáltalán nem tekintik koncentrálnak.

(*downstream*) szintjén lévő versenytársak költségeinek emelkedéséhez vezet azáltal, hogy valamely fontos inputhoz való hozzáférésüket korlátozza (inputkizárás). A másik esetben az összefonódás nagy valószínűséggel a termelési-értékesítési lánc magasabb (*upstream*) szintjén lévő versenytársakat zárja ki azáltal, hogy megfelelő vásárlói bázis-hoz való hozzáférésüket korlátozza (fogyasztókizárás) (EB [2008a] 29–30. bekezdés).

A piaclezárás esetei közül az inputkizárás valamilyen formája öt eljárásban, a fogyasztókizárás pedig három eljárásban merült fel.

Az *inputkizárás* az energiapiacok esetében egyrészt akkor merülhet fel, ha a vertikum különböző szintjei között nem valósult meg a (teljes) tulajdonosi szétválasztás (*ownership unbundling*), azaz ha az összefonódás révén a monopoltevékenységek (például az átvitel a villamosenergia-piacokon vagy a szállítás és a tárolás a földgáz-piacokon) és a versenypiaci tevékenységek egy kézbe kerülnek. A monopoltevékenységek határos árszabályozása mellett is ez azzal járhat például, hogy az összefonódást követően létrejövő vállalkozás ösztönzött lehet arra, hogy a *downstream* piaci versenytársainak nyújtott szolgáltatásokat korlátozza, vagy azok minőségét rontsa. A tulajdonosi szétválasztás hiányával kapcsolatos versenyaggályok több ügyben, így a tiltással végződő ENI–EDP–GDP-eljárásban, valamint a második fázisban, kötelezettségvállalásokkal engedélyezett E.ON–Mol, DONG–Elsam–Energi E2 és Gaz de France–Suez-eljárásokban, illetve az első fázisban engedélyezett Total–Gaz de France-eljárásban is felmerültek.

Az ENI–EDP–GDP-ÜGYBEN (2004) a GDP a tranzakciót megelőzően a földgáz-piac teljes vertikumában (import, tárolás, szállítás, elosztás, nagykereskedelem) jelen volt, amelyet a tranzakció részben tovább erősített volna. A GAZ DE FRANCE–SUEZ-ÜGYBEN (2009) a Suez a belga földgázpiacon töltött be ehhez nagyon hasonló szerepet.

Az E.ON–MOL-ELJÁRÁSBAN (2005) a bejelentett tranzakció révén az E.ON a földgázszállítás és a hazai termelés kivételével a földgázpiac teljes vertikumában jelen lett volna a Mol földgázbeszerzési szerződésai és tárolási kapacitásai feletti irányítás megszerzésével. Az ebből származó inputkizárási problémát csak fokozta, hogy a bejelentett tranzakció szerint a Mol 25 százalékos kisebbségi részese-dést tartott volna meg mind földgáz-nagykereskedelmi, mind tárolási leányvállalatában, amely – a fennmaradó strukturális kapcsolatok miatt – ösztönzötté tette volna a Molt arra, hogy diszkriminálja az E.ON versenytársait a Mol tulajdonában maradó szállítási és tárolási infrastruktúrához való hozzáférésben (részletesebben lásd *Bartók és szerzőtársai* [2006]).

A DONG–ELSAM–ENERGI E2-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2006) az jelentette a versenyproblémát, hogy a DONG a tranzakciót megelőzően domináns pozícióban volt a földgáztárolási piacon, amely egyértelműen a legfontosabb rugalmasságot biztosító tényező a földgáztermelők számára. Mivel az Elsam és az ENERGI E2 az összefonódást megelőzően a CCGT erőműveik könnyű szabályozhatósága révén mind szezonálisan, mind rövid távon rugalmasságot tudtak biztosítani a földgáztermelő vállalkozások számára, ezáltal bizonyos mértékű versenynyomást gyakoroltak a DONG tárolási tevékenységére. A tranzakció révén ez a versenynyomás eltűnt volna.

A TOTAL–GAZ DE FRANCE-ELJÁRÁSBAN (2004) a Total a GDF-hez tartozó Gaz du Sud Ouest (GSO) felvásárlása révén a fűziót követően a feljogosított fogyasztók³⁷ délnyugat-franciaországi kiskereskedelmi piacán erős piaci részesedéssel rendelkezett volna, emellett domináns pozícióba került volna a földgáz szállítás és tárolás piacain is.

Az *inputkizárás* mint lehetséges energiapiaci kárelmélet felmerülhet továbbá azokban az esetekben, amikor az összefonódást követően létrejövő vállalkozás nem hálózati inputokkal rendelkezik. Ez akkor következhet be, ha az összefonódást követően létrejövő vállalkozás egyrészt érdekelt mind a földgáz-nagykereskedelmi értékesítésben, mind azokon az ilyen értelemben lejjebb elhelyezkedő (*downstream*) piacokon, ahol a földgáz mint input felhasználható (ilyen lehet például a földgáz-kiskereskedelem vagy a villamosenergia-termelés). Ilyen esetekben a vertikálisan integrált szolgáltató ösztönzött lehet arra, hogy a *downstream* piaci input árát megemelje annak érdekében, hogy saját leányvállalatát előnyösebb helyzetbe hozza a *downstream* piaci versenyben. Egy ilyen típusú inputkizárási kárelmélet felmerült az ENI–EDP–GDP, az E.ON–Mol és a Gaz de France–Suez eljárásokban is.³⁸

Az E.ON–MOL-ÜGYBEN (2005) a bejelentett összefonódás révén létrejövő vállalkozás vertikálisan integrált lett volna mind a nagy- és kiskereskedelmi földgázpiacokon, mind a villamosenergia-termelés és nagykereskedelmi, illetve kiskereskedelmi piacokon. A tranzakciót követően létrejövő vállalkozás így képes és ösztönzött is lett volna arra, hogy kizárja aktuális és potenciális versenytársait a földgáz-kiskereskedelmi, valamint a villamosenergia-termelés és -nagykereskedelmi piacról, hiszen a versenytársak az E.ON-ra lettek volna utalva földgázbeszerzéseik során. Hasonló aggály fogalmazódott meg az ENI–EDP–GDP-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2004) is, ahol a földgáz-tüzelésű erőműveket üzemeltető tényleges (és potenciális) versenytársak a földgázt az összefonódást követően csak versenytársuktól, a létrejövő társaságtól tudták volna beszerezni. Ez a versenyprobléma is megjelent továbbá a GAZ DE FRANCE–SUEZ-ÜGYBEN (2006), a belga villamosenergia-piaci szereplők földgázbeszerzése kapcsán.

³⁷ A feljogosított fogyasztók önálló piacot alkothatnak; ezek a fogyasztók a szabályozás értelmében a villamos energiát nem közüzemi szerződés keretében, hanem a versenypiacról szerzik be.

³⁸ Az inputkizárás ezen módja és a horizontális egyoldalú hatások komplex viszonyrendszeréről érdekes fejtegetésbe bocsátkozik Federico [2011]. A *merit order* görbe miatt ármeghatározó villamosenergia-termelési egységek (CCGT erőművek) inputköltségeinek növelése által (amely a profitról történő lemondással jár a földgáz árának emelése révén kieső értékesítés miatt) ugyanis az összefonódást követően létrejövő vállalkozás haszonra tehet szert a villamosenergia-termelési piacon saját villamosenergia-termelő egységeinek megnövekedett árai révén. A szerző szerint ez magatartás-elemzési szempontból hasonló ahhoz, amikor az összefonódást követően létrejövő vállalkozás kapacitásait visszatartja annak érdekében, hogy inframarginális termelési egységei révén magasabb profitot érjen el. A két stratégia ennek megfelelően egymást helyettesítheti bizonyos mértékig, így Federico szerint a kapcsolódó horizontális és vertikális hatásokat nem szabad kumulatíván értékelni. Ha az egyik stratégia (például az inputkizárás) kifejezetten erős, akkor a másik jellemzően gyengébb lesz. (Federico szerint a kumulatív értékelést ezzel analóg módon kell kezelni a fogyasztókizárási kárelmélettel kapcsolatban is.)

4. TÁBLÁZAT • Versenyproblémák összefonódásos eljárásokban az energiapiacokon

Vizsgált versenyproblémák/eljárások	Érintett piacok
HORIZONTÁLIS EGYOLDALÚ HATÁSOK	
<i>Tényleges versenytárs elvesztése</i>	
GdF–Suez	Belga és francia földgáz-nagykereskedelem Belga villamosenergia-termelés és nagykereskedelem
Vattenfall–Nuon	Hamburg és Berlin villamosenergia-kiskereskedelem
RWE–Essent	Német villamosenergia-nagykereskedelem
EDF–Segebel	Belga villamosenergia-nagykereskedelem
E.ON–Innogy	Német fűtési célú villamosenergia-ellátás Cseh földgáz-kiskereskedelem Cseh és magyar villamosenergia-kiskereskedelem egyes szegmensei
<i>Potenciális versenytárs elvesztése</i>	
ENI–EDP–GDP	Portugál földgáz-nagykereskedelem Portugál villamosenergia-termelés és -nagykereskedelem
DONG–Elsam–Energi 2	Dán földgáz-nagykereskedelem
GDF Suez–International Power	Belga villamosenergia-termelés és -nagykereskedelem
Kapacitások visszatartása	
EDF–British Energy	Brit villamosenergia-termelés és -nagykereskedelem
RWE–Essent	Német villamosenergia-termelés és -nagykereskedelem
<i>A versenytársak terjeszkedésének hátráltatása</i>	
EDF–British Energy	új atomerőmű építésére alkalmas brit helyszínek piaca brit villamosenergia-átviteli hálózati csatlakozás piaca
HORIZONTÁLIS KOORDINATÍV HATÁSOK (CSAK ELMÉLETI SZINTEN)	
RWE–Essent	német villamosenergia-termelés és -nagykereskedelem
VERTIKÁLIS HATÁSOK	
<i>Piaclezárás – inputkizárás</i>	
ENI–EDP–GDP	portugál földgázszállítás és -tárolás portugál erőművek földgázzal való ellátása
E.ON–Mol	magyar földgázszállítás és -tárolás magyar erőművek földgázzal való ellátása
DONG–Elsam–Energi E2	dán földgáztárolás és rugalmassági piac
Gaz de France–Suez	belga földgázszállítás és -tárolás belga erőművek földgázzal való ellátása
Total–Gaz de France	francia regionális földgázszállítás és -tárolás
<i>Piaclezárás – fogyasztókizárás</i>	
ENI–EDP–GDP	portugál földgáz-nagykereskedelem
DONG–Elsam–Energi E2	dán földgáz-nagykereskedelem
RWE–Essent	alacsony fűtőértékű földgáz regionális ellátása (nagykereskedelme)
<i>Egyéb vertikális hatások</i>	
EDF–British Energy	Brit villamosenergia-nagykereskedelem (likviditás csökkenése)

Megjegyzés: a Függelék F2. táblázata időrendben összefoglalja a vizsgált összefonódásos eseteket.

A *fogyasztókizárási kárelmélet* lényege, hogy a vertikális összefonódás révén az összefonódást követően létrejövő vállalkozás megakadályozhatja az *upstream* piaci belépőket a versenyző *downstream* piaci fogyasztókhoz való hozzáférésben, ami a belépési korlátok emelése révén a belépésre elrettentő vagy az aktuális *upstream* versenytársakra kizáró hatással járhat. A fogyasztókizárást felmerült az ENI–EDP–GDP, a DONG–Elsam–Energi E2 és az RWE–Essent esetekben is.³⁹

Az összefonódások *egyéb vertikális egyoldalú hatásokkal* is járhatnak; ezek közül a Bizottság egy meglehetősen újszerű, vertikális egyoldalú kárelméletet is vizsgált az EdF–British Energy összefonódásban. A bejelentett összefonódás az elemzésben feltártak alapján a likviditás csökkenéséhez vezetett volna a villamosenergia-nagykereskedelmi piacon. A British Energy „*long*” pozícióban volt a termelés és nagykereskedelem piacán, mivel több áramot termelt, mint amennyit vertikálisan integrált vállalkozásként a kiskereskedelmi piacokon a végső fogyasztóknak értékesített. Ennek ellenkezője volt igaz az EdF-re, amely a kiskereskedelmi piacon a végső fogyasztóknak értékesített villamos energia egy részét a nagykereskedelmi piacon szerezte be. A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy az összefonódást követően létrejövő vállalkozás képes és ösztönzött is lett volna arra, hogy internalizálja a korábban a nagykereskedelmi piacon átfutó mennyiséget, ezzel (nem feltétlenül szándékolt módon) csökkentve a piaci likviditást, ami viszont a nagykereskedelmi piacon történő kereskedelem költségeit növelte volna, ezáltal emelte volna a belépési korlátokat a nagy és/vagy kiskereskedelmi piacokon. A 4. táblázat áttekinti az összefonódásos eljárásokat az energiacicakokon.

A VERSENYJOGI BEAVATKOZÁSOK JELLEGE ÉS TÍPUSA ANTITRÖSZT-ELJÁRÁSOKBAN

A versenyhatóságok antitröszt-eljárásaiban ritkák a *szerkezeti beavatkozások*. Az Európai Bizottság jogsértést megállapító antitröszt-határozatai közül csak egy esetben került sor szerkezeti intézkedésre;⁴⁰ ezzel szemben a *kötelezettségvállalásos* döntések

³⁹ Az ENI–EDP–GDP-esetben az összefonódás révén az EDP tulajdonába tartozó Portgas elosztótársaság korábban versengő földgázpiaci kereslete a fűziót követően létrejövő vállalkozástól került volna beszerzésre, elzárva a földgáz-nagykereskedelmi piac szereplőit. Hasonló hatást azonosított a Bizottság a dániai piacok esetében, ahol az ELSAM és az ENERGIE E2 kombinált ciklusú gáztüzelésű erőműveinek földgázkeresletét a fűziót követően a földgáz piaci inkumbens DONG biztosította volna. Az RWE–Essent-ügyben a fűziót követően a Stadtwerke Bremen alacsony fűtőértékű gáz beszerzése az RWE-től származott volna.

⁴⁰ 2016-ban került sor egy ilyen esetre, az ausztriai Altstoff Recycling Austria (ARA) ellen folytatott eljárásban. Az ARA a háztartási csomagolási hulladékot gyűjtötte össze újrahasznosítás céljából, és egyedi hulladékgyűjtő infrastruktúrája nélkülözhetetlen volt ahhoz, hogy más versenytársak is versenyezhesenek ezen a piacon. Az ARA ennek során indokolatlan hozzáférési feltételeket szabott, amiért bírságot kapott, valamint a Bizottság kötelezte a vállalkozást (az ARA javaslata alapján), hogy válassa le a háztartási hulladékgyűjtési infrastruktúra saját tulajdonában álló részét [AT.39759 – Az ARA általi piaclezárási ügy HL (2016) C 432/6. – [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC1123\(01\)&from=HU](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC1123(01)&from=HU)].

között az eljárások nagyjából fele (ez hozzávetőlegesen 20 eljárást jelent) szerkezeti vagy hozzáférési intézkedéssel zárult (*Wils* [2015]).

A szerkezeti intézkedésekkel záruló eljárásokon belül kiemelkedő helyet foglalnak el az energiapiacok: mind a leválasztások, mind az egyéb szerkezeti jellegű intézkedések több, az alábbiakban ismertetett eljárás során alkalmazásra kerültek (*Tóth* [2016]). Emellett több, magatartási jellegű intézkedésre (kötelezettségre), a három jogsértést megállapító esetben pedig a magatartás megtiltására és bírság kiszabására került sor.

Leválasztások

A leválasztások során egy vállalkozást, vállalkozásrészt vagy üzletágot értékesítenek egy független vevő számára annak érdekében, hogy egy új versenytárs jöjjön létre, vagy meglévő versenytársak erősödjenek meg (*EB* [2008b] 63. pont) A leválasztások elsősorban az összefonódások esetében tekinthetők a versenyhatóságok által preferált megoldásnak, amikor a hatóság a piac szerkezetében bekövetkező változásra szerkezeti választ kíván adni, alkalmazásuk az antitröszt-eljárásokban inkább kivételesnek tekinthető.

Az energiapiacokat érintő antitröszt-eljárásokban a leválasztások többféle módon is szolgálták a piaci verseny élénkítését (*Hjelmeng* [2013]). Egy kézenfekvő lehetőség a termelési és szállítási kapacitások szétválasztása (*unbundling*), ami megakadályozhatja az egyik részpiacon meglévő erőfölény átvitelét a másik részpiacra. Emellett sor került termelő, illetve szállító kapacitások leválasztására is az adott részpiacokon.

A termelési és szállítási kapacitások szétválasztására a kötelezettségvállalásos eljárások közül először az E.ON-ELJÁRÁSBAN (2008) került sor. Ebben az ügyben az E.ON – annak érdekében, hogy orvosolja a villamosenergia-kiegyenlítő kapacitás kezelésével kapcsolatos versenyaggályokat (lásd alább később) – vállalta a villamosenergia-átviteli hálózat leválasztását (azaz a magasfeszültségű hálózatának értékesítését) egy független, új tulajdonos számára. A kötelezettségvállalás következtében az E.ON nem tudta előnyben részesíteni saját termelési egységeit a kiegyenlítő kapacitások allokálása során.⁴¹

Ugyancsak a szállító- és termelőkapacitások szétválasztására került sor az RWE-eljárásban (2009), ahol a Bizottság mind a nagynyomású gázszállítás (*upstream*) piacán, mind a regionális elosztás (*downstream*) piacán is az RWE gazdasági erőfölényét valószínűsítette. Az RWE a versenyaggályok elosztatására vállalta a teljes gázszállítási üzletág (*Thyssengas*) leválasztását. A kötelezettségvállalásban az RWE azt is vállalta, hogy a vevő rendelkezésére bocsátja a megfelelő támogató szolgáltatásokat, illetve az üzletág működtetéséhez szükséges szakembereket is.

⁴¹ A fenti vállalkozások kiegészítésére az E.ON azt is vállalta, hogy a leválasztott hálózatot és termelőkapacitásokat a következő tíz évben nem szerzi vissza.

A *termelőkapacítások leválasztására* is sor került a fenti E.ON-ELJÁRÁSBAN (2008), ahol az E.ON áramtermelő kapacitásaiból – 5000 megawatt kapacitást kitevő – erőműveinek leválasztására és független vevők számára történő értékesítésére került sor. Hasonló leválasztás történt a cseh villamosenergia-piac inkumbens működtetője, a ČESKÉ ENERGETICKÉ ZÁVODY (CEZ) eljárásban (2013). A CEZ – hasonlóan az E.ON-hoz – vállalta, hogy eladja erőműveinek egyikét (vagy erőműveinek kombinációját, körülbelül 800–1000 megawatt kapacitással) egy, a Bizottság által jóváhagyandó megfelelő vevőnek.

A *szállító kapacítások leválasztására* került sor az ENI-ESETBEN (2010), ahol a Bizottság az ENI – olaszországi földgáz nagykereskedelem piacán valószínűsített – erőfőrlényéből fakadó versenyaggályokat szándékozott orvosolni. Az ENI vállalta, hogy leválasztja a legfontosabb importvezetékben (TAG, TENP és Transigas) fennálló részesedéseit egy független vásárló javára.⁴² Az ENI kötelezettséget vállalt arra is, hogy a döntéstől a leválasztás lezárásáig nem hosszabbítja vagy újítja meg szállítási szerződéseit, és nem köt olyan új szállítási szerződést, amely az említett vezetékeken működő szállítói minőségében saját javát szolgálja (*Sadowska* [2011]). Ez az intézkedés az ENI importkapacitásainak olyan jelentős részét érintette, hogy akár a termelési és szállítási kapacítások szétválasztásának is tekinthető.

Egyéb versenyélénkítő szerkezeti intézkedések

A leválasztásokon túl olyan egyéb versenyélénkítő intézkedésekre is sor került a Bizottság eljárásaiban, amelyek – ha nem is feltétlenül közvetlen leválasztással, de – ugyancsak hatottak a piac szerkezetére. Ezek közül kiemelendők az új ajánlati övezetek létrehozása, a határkeresztező kapacítások bővítése, illetve a bulgáriai áramtőzsde létrehozása.

Az új ajánlati övezetek *létrehozása* azt a célt szolgálja, hogy ezeken a területeken rugalmasabban, a piaci feltételeknek megfelelően alakuljon a villamos energia kínálata és ára. A svéd villamosenergia-átviteli hálózatot működtető – egyszerre államigazgatási szerv és piaci szereplő vállalkozás – a Svenska Kraftnät a svéd rendszerösszekötők exportkapacitását korlátozta. A SVENSKA KRAFTNÄT-ÜGYBEN (2010) az eljárás alá vont cég *jelentős fejlesztéseket vállalt*: Svédországban több ajánlati övezetet alakított ki, a svéd határon belüli torlódási pontok (*congestion points*) figyelembevételével.⁴³ Tekintettel arra, hogy ezáltal az árak jobban tükrözték a keresleti-kínálati viszonyokat, így rugalmasabb lett a villamos energia kínálata, és elkerülhetővé vált

⁴² A TAG esetében a leválasztás az olasz kormány közvetett vagy közvetlen ellenőrzése alatt álló állami szerv javára történt. (A vevő a Cassa Depositi e Prestiti volt, egy befektetési bank, aminek 83 százaléka az olasz gazdasági minisztérium tulajdona.)

⁴³ Svédországon belül a villamos energia jellemzően észak–déli irányba áramlik, hiszen a termelőkapacítások nagy része az ország északi részén található, a fogyasztók nagy része viszont délen. Az ország átviteli hálózata a vizsgált időszakban négy szűk keresztmetszettel (*bottleneck*) rendelkezett, ahol gyakori volt a torlódás. A svéd rendszerirányító az országon belüli torlódások (fokozódásának) elkerülése érdekében korlátozta az exportot, hogy az olcsó áram az országban maradjon.

a határkeresztező kapacitások mesterséges korlátozása. A svédországi hálózat azon részén pedig, ahol az ajánlati övezetek ilyen működtetése nem megoldható (kapacitáshiány miatt) egy új átviteli vonalat helyeznek üzembe.⁴⁴

Az említett svéd–dán piacokat érintő eljárás után nyolc évvel egy némileg hasonló eljárásra került sor a dán–német rendszerösszekötő kapacitások tekintetében, az egyik nagy német átviteli rendszerüzemeltető, a TENNET-ESETBEN (2018). A kötelezettségvállalás során a TenneT vállalta, hogy a biztonságos működés keretein belül rendelkezésre bocsátható maximális kapacitást elérhetővé teszi a dán–német rendszerösszekötő pontokon, illetve 2026-ig fokozatosan növelni fogja ezeket a kapacitásokat.

A Bizottság a BEH-ÜGYBEN (2016) – a Bulgáriai Energiaholding (*Bulgarian Energy Holding, BEH*) a korábbi állami olaj- és gázipari vállalat jogutódja esetében – több olyan magatartást is azonosított, amelyek erőfölénnyel való visszaéléseket valószínűsítettek.⁴⁵ A kötelezettségvállalások kulcselemeként a BEH vállalta, hogy áramtőzsdét hoz létre Bulgáriában. A BEH azt is vállalta, hogy a döntés kézhezvételétől számított három hónapon belül működtetni kezdi az áramtőzsdét,⁴⁶ amelyen a szolgáltatók a másnapi mennyiséget óránkénti bontásban beszerezhetik. A Bulgáriai Energiaholding az áramtőzsde működéséhez azt is vállalta, hogy biztosítja a tőzsde működéséhez szükséges likviditást, és hat hónappal a határozat kézhezvétele után értékesíti az áramtőzsde tulajdonjogát.

Magatartási intézkedések

A leválasztások és versenyélénkítő intézkedések mellett gyakran használt versenyjogi beavatkozás a *kifogásolt magatartás megszüntetésére* vonatkozó kötelezettség alkalmazása. Ezekkel a magatartási jellegű beavatkozásokkal a hatóság közvetlenül azokat a tevékenységeket, magatartásokat kívánja megváltoztatni, amelyek a kárelmélet szerint a versenyproblémát okozzák.

A DISTRIGAZ-ESETBEN (2007) a kötelezettségvállalások a *szerződések volumenének és időtartamának korlátozására* irányultak. A Distrigaz vállalta, hogy minden naptári évben piaci feltételekkel kínálja a belgiumi nagyfelhasználóknak értékesített földgáz forgalma átlagosan 70 százalékát. Az időtartam tekintetében az ipari felhasználókkal és villamosenergia-termelőkkel kötött szerződések maximálisan öt évre szólnak. Ezen kívül a Distrigaz vállalta, hogy viszonteladóival sem köt két évnél hosszabb időre szóló gázszolgáltatási megállapodást, valamint gázszolgáltatási szerződéseiben nem alkalmaz használati korlátozásokat.

⁴⁴ A határozat további érdekessége, hogy a piaci tesztelés során arra is érkezett észrevétel, hogy egy adott részpiacra, Svédország déli részén az árak kifejezetten emelkedni fognak a kötelezettségvállalás következtében. A Bizottság ezt a következményt elfogadhatónak tartotta annak érdekében, hogy megszűnjön a svéd és nem svéd fogyasztók közötti megkülönböztetés.

⁴⁵ A Bizottság előzetes versenyagályai szerint a BEH által ellenőrzött vállalatok a versenytárgyalásos értékesítés során rendszeresen „rendeltetési helyre vonatkozó rendelkezéseket” foglaltak a szerződésekbe.

⁴⁶ Az áramtőzsdét kezdetben a BEH leányvállalata működtette a NordPool Spottal közösen.

5. TÁBLÁZAT • Versenyhatósági beavatkozások antitröszt-eljárásokban az energiapiacokon

Versenyhatósági beavatkozás	Példák releváns eljárásokra
<i>Leválasztások</i>	
Termelési és szállítási kapacitások szétválasztása	E.ON villamosenergia, RWE
Termelő kapacitások leválasztása	E.ON villamosenergia, CEZ
Szállító kapacitások leválasztása	ENI
<i>Egyéb versenyélénkítő intézkedések</i>	
Új ajánlati zónák, rendszerösszekötő kapacitások fejlesztése	Svenska Kraftnät, TenneT
Áramtözsde létrehozása	BEH
Versenykorlátozó kikötések megszüntetése	
Szerződések terjedelmének és időtartamának korlátozása	Distrigaz, EDF
<i>Felülvizsgálati rendelkezések árákra</i>	Gazprom
<i>Magatartás megtiltása és bírság</i>	
Piacfelosztás, versenykorlátozó megállapodás	E.ON–GdF, villamosenergia-tözsde
Diszkrimináció, erőfölénnyel való visszaélés	Opcom

Az EDF-ESETBEN (2010) a francia áramszolgáltató – Electricité de France – azt vállalta, hogy *nem köt öt évnél hosszabb időtartamú szerződéseket*, illetve csak olyan nem kizárólagos szerződéseket köt, amelyek ténylegesen lehetővé teszik a fogyasztók számára, hogy a szükséges villamosenergia-mennyiséget (vagy annak egy részét) más szolgáltatótól szerezzék be. A piaclezárás kiküszöböléséhez az EDF azt is vállalta, hogy az érintett piacra vonatkozó szerződéses mennyiség átlagosan 65 százalékát az alternatív szolgáltatók rendelkezésére bocsátja szerződéskötés céljára,⁴⁷ és megszünteti a viszonteladási korlátozásokat.⁴⁸

Ahogy korábban említettük, a GAZPROM-ESETBEN (2018) kizsákmányoló jellegű visszaélést, túlzó árazást is vizsgált a Bizottság. Ennek kapcsán egy árákra vonatkozó felülvizsgálati rendelkezést is tartalmazott a kötelezettségvállalás. Ebben a Gazprom egy kétévenkénti felülvizsgálati záradékot vezetett be, amelynek értelmében a felek a túlzó árazás gyanújával érintett öt országban kérhetik az árak felülvizsgálatát, ha azok nem bizonyos nyugat-európai piacokon megfigyelhető tendenciáknak megfelelően alakulnak, és megegyezés hiányában a felek az ügyet választottbíróság elé utalhatják.

Amint azt a fentiekben láthattuk, két versenykorlátozó megállapodás, illetve egy erőfölénnyel való visszaélés esetében a jogsértés megállapítására került sor. Ezekben az eljárásokban *a magatartás megtiltására és bírság kiszabására került sor*, egyéb szerkezeti jellegű jogorvoslati intézkedés azonban nem történt. Az 5. táblázat tartalmazza az antitröszt-eljárásokat a beavatkozások jellege és típusa szerint.

⁴⁷ A 65 százalékos rendelkezés a kötelezettségvállalás teljes időtartamára vonatkozik, illetve minden naptári évben legalább 60 százalékot az alternatív szolgáltatók rendelkezésére kell bocsátani.

⁴⁸ Mind a szerződésekre, mind a viszonteladási korlátozásokra vonatkozó kötelezettségvállalások tíz évre szóltak; a szerződésekre vonatkozó kötelezettségek csak abban az esetben, ha az EDF piaci részesedése két egymást követő évben nem esik 40 százalék alá.

Az antitröszt-beavatkozások hatásossága és felülvizsgálhatósága

Az antitröszt-beavatkozások hatásosságáról még nem készült átfogó esetről esetre történő elemzés, azonban a legtöbb tanulmány egyetért abban, hogy az ágazat jelentős fejlődésen ment keresztül, és a piacok integrációja további jelentős hatékonysági előnyöket eredményezhet. (*Booz & Company* [2013]).

A kötelezettségvállalásokkal kapcsolatban arra is van példa, hogy a piac változásai (fejlődése) lehetővé tette a Bizottság által előírt kötelezettségek felülvizsgálatát. Az E.ON-ESETBEN (2010) a gázpiaci határozatban az eredetileg tíz évre szóló kötelezettségek érvényességét 2016-ban a Bizottság az E.ON kérésére megszüntette, mivel sem a piacok regionális jellege, sem a hosszú távú szerződések nem voltak jellemzők a németországi releváns piacokon.

A VERSENYJOGI BEAVATKOZÁSOK JELLEGE ÉS TÍPUSA ÖSSZEFONÓDÁSOS ÜGYEKBEN

Ha egy összefonódás a verseny szempontjából aggályos, a felek megpróbálhatják módosítani az összefonódást annak érdekében, hogy kötelezettségvállalások révén megoldják a versennyel kapcsolatos kifogásokat, és ezáltal engedélyt kapjanak az összefonódáshoz. A felek feladata, hogy a kötelezettségvállalásokat előterjesszék – a Bizottság nem írhatja elő egyoldalúan az engedélyezési határozat feltételeit. Ha a felek nem javasolnak a versenyaggályok megszüntetésére alkalmas korrekciós intézkedéseket, a Bizottság egyetlen lehetősége a tiltó határozat elfogadása (*EB* [2008b] 5–6. bekezdés).

A Bizottság az összefonódások esetében a szerkezeti jellegű kötelezettségvállalásokat rendszerint előnyben részesíti, mivel az ilyen kötelezettségvállalás tartósan megelőzi a bejelentett összefonódás miatt a versennyel kapcsolatban támadó aggályokat, és ráadásul nem tesz szükségessé közép- vagy hosszú távú ellenőrző intézkedéseket. Előfordulhat azonban, hogy más típusú kötelezettségvállalások is alkalmasak lehetnek a hatásos verseny korlátozódásának megakadályozására.

A Bizottság közleménye (*EB* [2008b] – a továbbiakban Közlemény) különbséget tesz a *leválasztás*, az *egyéb (szerkezeti) korrekciós intézkedések* – például a kulcsfontosságú infrastruktúrához vagy inputokhoz való hozzáférés megkülönböztetéstől mentes feltételek melletti biztosítása – és az összefonódással létrejött vállalkozás *jövőbeli magatartására vonatkozó kötelezettségvállalások* között. Összefonódások esetében a Bizottság korrekciós intézkedésként a leválasztást preferálja egyértelműen. Más szerkezeti intézkedések is alkalmasak lehetnek a versenyproblémák megszüntetésére, amennyiben hatásukban a leválasztással azonosak. Az összefonódással létrejött vállalkozás jövőbeni magatartására vonatkozó kötelezettségvállalások viszont csak kivételes esetben fogadhatók el.

Az alábbiakban az egységesség kedvéért a Közlemény kategorizálása alapján soroljuk be a tanulmányunkban tárgyalt összefonódásokban előforduló kötelezett-

ségvállalásokat a korrekciós intézkedések egyes típusaiba, annak ellenére, hogy a Közlemény kiadására csak 2008 végén, számos a cikkben bemutatott ügy lezárása után került sor. Előzetesen fontos azonban megjegyezni, hogy az energiapiaci összefonódások komplexitása miatt a tanulmányunkban vizsgált eljárásokban a korrekciós intézkedések különböző típusai gyakran egymás mellett érvényesültek, azaz a leválasztás mellett a Bizottság gyakran egyéb (kvázisstrukturális) korrekciós intézkedéseket is alkalmazott.⁴⁹

Szerkezeti korrekciós intézkedésre (üzletág leválasztása, a versenytársakkal fennálló kapcsolatok megszüntetése) kilenc ügyben került sor, egyéb (kváziszerkezeti) korrekciós intézkedéseket pedig négy ügyben alkalmazott a Bizottság. Magatartási kötelezettségvállalás elfogadására – összhangban a bizottsági prioritásokkal – csak kiegészítő jelleggel, egyéb kötelezettségvállalások mellett került sor.

Szerkezeti korrekciós intézkedések

A Bizottság strukturális korrekciós intézkedésen elsősorban a leválasztásokat érti, amelyeknek két alapvető formáját különbözteti meg a Közleményben: 1. az üzletág leválasztását (leválasztást), 2. a versenytársakkal fennálló kapcsolatok megszüntetését (*EB* [2008*b*]).

A jelen tanulmányban tárgyalt, korrekciós intézkedésekkel engedélyezett, horizontális versenyproblémákat felvető összefonódások szinte mindegyikében sor került a tranzakcióban részt vevő felek valamely eszközének *leválasztására*. A Bizottság továbbá szerkezeti beavatkozást alkalmazva, a hálózati elemek tulajdonosi szétválasztását fogadta el kötelezettségvállalásként azon vertikális versenyproblémákat felvető összefonódásokban is, ahol a tulajdonosi szétválasztás hiányából fakadó piaclejárás releváns versenyprobléma volt (a *Total–Gaz de France*-eljárás kivételével).

Az időrendben első, leválasztással záruló E.ON–MOL-ÜGYBEN (2005) a Bizottság az inputkizárási aggályok kezelése érdekében arra vonatkozó kötelezettségvállalással engedélyezte az összefonódást, hogy a Mol a tranzakció lezárását követő hat hónapon belül értékesíti fennmaradó 25 százalékos részesedését nagykereskedelmi és tárolási leányvállalataiban, és tíz évig nem vásárolja vissza azokat, ha az E.ON marad a többségi tulajdonos a cégekben. A kötelezettségvállalás által a földgázvertikum egyes szintjeinek teljes tulajdonosi szétválasztása megvalósult.

A DONG–ELSAM–ENERGI E2-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2006) a földgáztárolási piachoz kapcsolódó, rugalmasságot érintő inputkizárási versenyprobléma kezelése érdekében a DONG vállalta, hogy értékesíti két tárolója közül a jütlandi Lille Torupban található nagyobb gáztárolóját, továbbá, hogy az adásvételi szerződés megkötését

⁴⁹ Az *EB* [2008*b*] 63. bekezdése is utal arra, hogy a piacra lépési korlátok jelentős mértékű csökkentése gyakran nem valósítható meg egyedi intézkedésekkel.

követő tízéves időszakban nem szerez közvetlen vagy közvetett befolyást a tároló valamely része vagy egésze felett.

A GAZ DE FRANCE–SUEZ ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2006) a felek egyrészt arra vállaltak kötelezettséget, hogy lemondanak ellenőrzési jogukról a tranzakciót megelőzően a Suez irányítása alatt álló Fluxsysról, amely a szállítóhálózatot és a zeebrugge-i LNG-terminált üzemeltette; ez a kötelezettségvállalás a tulajdonosi szétválasztás hiányából fakadó inputkizárási kárelmélet kiküszöbölését szolgálta.⁵⁰ A belga piacokon fellépő egyoldalú horizontális aggály kezelését szolgálta, hogy a Suez megszüntette részesedését a Distrigazban, illetve a GDF a Centricával közösen irányított SPE-ben. A GDF továbbá megszüntette részesedését a Cofathec Coriance-ban, a francia távfűtési piacon felmerült horizontális aggály kezelése érdekében.

Az EDF–BRITISH ENERGY-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2008) a Bizottság által alkalmazott korrekciós intézkedések viszonylag szigorúak volt ahhoz képest, hogy a felek piaci részesedése nem tűnt jelentősnek.⁵¹ A felek a kapacitás-visszatartásra vonatkozó horizontális versenyprobléma kezelése érdekében vállalták, hogy leválasztják a British Energy egy széntüzelésű (Eggborough), valamint az EDF egy CCGT erőművét (Sutton Bridge). A belépés korlátozásával kapcsolatos horizontális aggály kezelése érdekében a felek vállalták továbbá, hogy az atomerőművek építésére alkalmas telephelyek (Dungeness vagy Heysham) közül értékesítenek egyet egy független üzemeltető számára.⁵²

A VATTENFALL–NUON-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2009) a horizontális versenyproblémák kezelése érdekében a felek vállalták, hogy értékesítik a Nuon német leányvállalatát, beleértve a Nuonhoz kötődő márkanevek ideiglenes használati jogát is. Tekintettel azonban arra, hogy a versenyprobléma csak Hamburg és Berlin villamosenergia-kiskereskedelmi piacát érintette, a Vattenfall egy eszközcsoporthoz tartozó *carve out* opció révén megtarthatta a Nuon azon fogyasztói szerződéseit, amelyek Hamburgon és Berlinen kívüli fogyasztói ellátásával voltak kapcsolatosak, valamint a Nuon két további német leányvállalatát, amelyek nem foglalkoztak villamosenergia-kiskereskedelemmel.

Az EDF–SEGEBEL-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2009) a felek vállalták, hogy értékesítik az EDF két, CCGT erőmű létesítésével foglalkozó projektársasága közül az egyiket, a másik projektet pedig folytatják vagy értékesítik, ha egy meghatározott időpontig nem születik pozitív döntés a CCGT erőmű megépítéséről, vagy az EDF úgy dönt, hogy nem építi meg azt. A kötelezettségvállalás azt hivatott biztosítani, hogy az EDF

⁵⁰ Emellett a felek (magatartási kötelezettségként) vállalták a belga és a francia földgáz-infrastruktúra kapacitásainak bővítését, többek között a zeebrugge-i terminálon egy közös belépési pont létesítését, ami a terminálhoz való hozzáférési nehézségek enyhítését szolgálta.

⁵¹ Az EDF–British Energy-összefonódás olyan szempontból is érdekes, hogy a Bizottság a felek által benyújtott első kötelezettségvállalási csomagot – a piaci tesztelést követően – nem fogadta el, mivel úgy ítélte meg, hogy a kapacitás-visszatartási és a likviditás csökkenésére vonatkozó versenyproblémát a vállalás nem kezelte, így az összefonódás csak a felek módosított kötelezettségvállalását követően volt lezárható.

⁵² A felek vállalták továbbá, hogy megszüntetik az átvitelrendszer-irányítóval kötött csatlakozási szerződést a Hinkley Point telephelyre vonatkozóan.

által megkezdett CCGT beruházási projektek folytatódjanak a belga villamosenergia-piacon (*invest or divest*).

A GDF SUEZ–INTERNATIONAL POWER-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2011) a felek vállalták, hogy értékesítik az International Power részesedését a T-Powerben, valamint harmadik feleknek adják át a T-Power üzemeltetési és karbantartási szerződését.

Az E.ON–INNOGY-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2019) a felek a felmerülő horizontális versenyproblémák kezelése érdekében egyrészt vállalták, hogy levásztják az E.ON németországi fűtési célú villamosenergia-fogyasztói portfóliójának nagy részét – beleértve az összes olyan eszközt, amely az önálló piaci működéshez szükséges. Másrészt a felek vállalták, hogy levásztják az E.ON magyarországi versenypiaci villamosenergia-kiskereskedelmi üzletágát, valamint a teljes cseh villamosenergia- és földgáz-kiskereskedelmi üzletágát. Emellett, a felek független vevőnek átadják 34, német autópályák mellett található elektromos töltőállomás üzemeltetését is.

A levásztások mellett további szerkezeti beavatkozást jelenthet *a versenytársakkal fennálló kapcsolatok megszüntetése*. Az RWE–ESSENT-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2009) a felmerülő horizontális és fogyasztókizárási kárelméleteket is kezelte a felek azon kötelezettségvállalása, hogy levásztják az Essent 51 százalékos irányító részesedését a Stadtwerke Bremenben.

*Kváziszerkezeti korrekciós intézkedések*⁵³

A Bizottság ugyan a fenti strukturális korrekciós intézkedéseket (a levásztást, a versenytársakkal fennálló kapcsolatok megszüntetését) részesíti előnyben, azonban más típusú korrekciós intézkedéseket is elfogadhat, de csak akkor, ha a javasolt korrekciós intézkedés a levásztással hatásait tekintve legalább egyenértékű (EB [2008b] 61. bekezdés).

A vizsgált energiapiaci összefonódásokban a kvázistrukturális korrekciós intézkedések két típusa fordult elő kötelezettségvállalásként: 1. az alapvető inputokhoz (földgáz, villamos energiához) biztosított hozzáférés, 2. az infrastruktúrákhoz, hálózatokhoz való hozzáférés. A kvázistrukturális intézkedések a vertikális beavatkozásokra voltak inkább jellemzők.

1. FÖLDGÁZ-/VILLAMOSENERGIA-FELSZABADÍTÁS

Az E.ON–MOL-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2005) a strukturális kapcsolatok tulajdonosi szétválasztással történő megszüntetése mellett a Bizottság egy földgázkapacitás-felszabadítási (*gas release*) és egy szerződésátadási (*capacity release*) programra

⁵³ A Közlemény 17. bekezdésében a strukturális beavatkozások közé sorolja a más típusú korrekciós intézkedéseket is, azonban az ezen korrekciós intézkedésekről szóló 61–70. bekezdések alapján úgy tűnik, hogy ezek legfeljebb kvázistrukturális intézkedésnek tekinthetők, így ezeket külön tárgyaljuk (EB [2008b]).

vonatkozó kötelezettségvállalás mellett engedélyezte a tranzakciót az inputki-zárási versenyaggály kezelése érdekében. A korrekciós intézkedések célja a piac likviditásának biztosítása volt. A programok révén az E.ON kilenc éven keresztül (2015 júliusáig) a magyar éves földgázfogyasztásnak körülbelül 14 százalékát szabadította fel évente.

A DONG–ELSAM–ENERGI E2-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2006) a nagykereskedelmi piacokkal kapcsolatban felmerült horizontális versenyaggályok kezelése érdekében a DONG vállalta, hogy egy földgáz-felszabadítási program keretében hat éven keresztül (2011-ig) évente a dán össz fogyasztás körülbelül 10 százalékának megfelelő földgázt szabadít fel. Továbbá a fogyasztókizárásra vonatkozó vertikális aggályok kezelése érdekében a vállalatok tartalmazzanak egy olyan záradékot is, amely szerint a DONG meglévő közvetlen fogyasztói közül azok, akik részt vesznek a földgáz-felszabadítási program aukcióin, vagy olyan nagykereskedőtől vásárolnak, aki az aukción valamekkora tételt szerez, jogosultak arra, hogy csökkentsék a DONG-gal szemben fennálló szerződéses vásárlási kötelezettségüket.

Az EDF–BRITISH ENERGY-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2008) a felek a likviditás csökkenésére vonatkozó kárelmélet kezelése érdekében vállalták, hogy jelentős mennyiségű villamosenergiát szabadítanak fel, és azt a nagykereskedelmi értékesítéseiknek megfelelő módon teszik elérhetővé.

2. HOZZÁFÉRÉS HARMADIK FELEK RÉSZÉRE

Az ismertetett ügyek közül legkorábban engedélyezett TOTAL–GAZ DE FRANCE-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2004) a Bizottság a vertikális szétválasztás hiányából fakadó lokális piaci versenyaggályok kezelésére kváziszerkezeti korrekciós intézkedést alkalmazott. A kötelezettségvállalásban a Total vállalta, hogy számos olyan intézkedést vezet be, amelyek a földgázszállítási hálózathoz és a tárolókapacitásokhoz való megkülönböztetésmentes harmadik feles hozzáférést biztosítják a felvásárolt vállalkozás, a Gaz du Sud Ouest (GSO) működési területén. A kötelezettségvállalás elsősorban azt biztosította, hogy amennyiben a fogyasztó szolgáltatót vált, akkor a fogyasztó ellátásához kapcsolódó szállítási és tárolási kapacitások a régi szolgáltatótól az új szolgáltatóhoz kerüljenek át.

Az E.ON–MOL-ÖSSZEFONÓDÁSBAN (2005) a likviditás megfelelő biztosítása érdekében az E.ON vállalta azt is, hogy szabályozott árakon és feltételek mellett biztosítja a földgázkapacitás-felszabadítási és a szerződésátadási programban vásárolt nagyfogyasztók vagy kereskedők hozzáférését a tárolókapacitásokhoz.

Tiltás

Az összefonódás megtiltására a vizsgált energiapiaci eljárások közül egy esetben, az ENI–EDP–GDP ÖSSZEFONÓDÁS (2004) esetében került sor. Tekintettel arra, hogy az összefonódás jelentős horizontális és vertikális hatásokkal is járt volna, továbbá

6. TÁBLÁZAT • Versenyhatósági beavatkozások energiapiaci összefonódásokban

Korrekciós intézkedések	Példák a korrekciós intézkedés alkalmazására
SZERKEZETI INTÉZKEDÉSEK	
<i>Leválasztások</i>	
Vállalatrész leválasztása	Vattenfall–Nuon GDF Suez–International Power
Nagykereskedelmi egység, szállítóhálózat leválasztása	E.ON–Mol Gaz de France–Suez
Erőművek leválasztása	EdF–British Energy EdF–Segebel
Gáztárolók leválasztása	E.ON–Mol DONG–Elsam–Energi E2
Fogyasztói portfólió leválasztása	E.ON–Innogy
<i>Versenyitársakkal fennálló kapcsolatok megszüntetése</i>	RWE–Essent
KVÁZISZERKEZETI KORREKCIÓS INTÉZKEDÉSEK	
<i>Infrastrukturához, hálózatokhoz való hozzáférés</i>	
Hozzáférés szállítási hálózathoz és a tárolókapacitásokhoz	Total–Gaz de France
Hozzáférés tárolókapacitásokhoz	E.ON–Mol
<i>Hozzáférés alapvető inputokhoz (földgáz, villamosenergia)</i>	
Éves földgázfogyasztás 14 százalékának felszabadítása (HU)	E.ON–Mol
Éves földgázfogyasztás 10 százalékának felszabadítása (DK)	DONG–Elsam–Energi E2
Villamosenergia-felszabadítás	EdF–British Energy
TILTÁS	ENI–EDP–GDP

arra, hogy a Bizottság álláspontja szerint a felek által benyújtott kötelezettségvállalás nem kezelte volna megfelelő módon a versenyaggályokat, a Bizottság az összefonódás megtiltása mellett döntött. A 6. táblázat a versenyhatósági beavatkozásokat tartalmazza az energiapiaci összefonódásokban.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az energiapiacokon a tanulmányban vizsgált időszakban az Európai Bizottság számos (az általunk definiált szempontok szerint: 27) olyan eljárást zárt le, ahol valamilyen versenypolitikai beavatkozásra került sor. Ezeknek az eljárásoknak egy jelentős része az Európai Bizottság ágazati vizsgálatához (2007), és az Európai Unió harmadik energiacsomagjának elfogadásához (2009) időben meglehetősen közel került lefolytatásra, azonban több olyan eljárásra is találunk példát, amit az utóbbi években zártak le, vagy éppen még folyamatban van.

Az energiapiacok sajátosságaiból fakadóan az antitröszt-eljárások nagy része erőfölényes eljárás; ezek mellett két kartellt is feltárt az uniós versenyhatóság. Az antitröszt-eljárások esetében a leginkább jellemző versenyprobléma a piaclezárás, illetve a belső piac nemzeti piacokra felosztása volt.

Az erőfölényes eljárások esetében az ügyeket egy kivétellel *kötelezettségvállalással* zárta le az Európai Bizottság. Ezekben az ügyekben tehát nem került sor jogsértés megállapítására, hanem az eljárás alá vont felek úgy módosították magatartásukat vagy a piac szerkezetét, ami alkalmas volt a Bizottság versenyaggályainak eloszlására.

A kötelezettségvállalások alkalmazása szorosan összefügg azzal, hogy a Bizottság az antitröszt-eljárásokban is számos, a piac szerkezetére ható változást ért el. Míg a jogsértést kimondó döntések esetében általában (tehát nem csak az energiaszektorban) összesen egy szerkezeti intézkedésre került sor, láthattuk, hogy az energiapiaci kötelezettségvállalásos döntések rendkívül gyakran eredményeztek leválasztást vagy más szerkezeti intézkedést.

A vizsgált időszakban 11 olyan összefonódásra került sor, ahol az Európai Bizottság formálisan is beavatkozott, ezek közül egy esetben megtiltotta az összefonódást. A beavatkozások közül 2005–2006-ban három olyan összefonódás is volt, ahol összetett, második fázisú vizsgálatra is sor került, míg 2011 és 2019 között egyetlen olyan összefonódás sem történt, ahol a Bizottság feltételekkel vagy kötelezettségekkel engedélyezte volna a tranzakciót.

A közösségi versenyhatóság beavatkozását eredményező összefonódások esetében a leggyakoribb versenyprobléma a tényleges vagy potenciális versenytársak elvesztése, emellett a kapacitások visszatartása, de a versenytársak terjeszkedésének hátráltatása is felmerült horizontális egyoldalú versenyaggályként. A vertikális versenyproblémák esetében a piaclezárás, elsősorban inputokhoz vagy fogyasztókhoz való hozzáférés megnehezítése merült fel.

Az összefonódásokkal kapcsolatos versenyproblémák kezelésére a Bizottság jellemzően leválasztásokat alkalmazott. Ezek során többféle egység (szállítói hálózat, erőmű, gáztároló vagy épp fogyasztói portfólió) leválasztására is sor került. Emellett jellemzők még a kváziszerkezetinek tekinthető hozzáférési intézkedések, ahol elsősorban hálózatokhoz vagy alapvető inputokhoz való hozzáférések előírására került sor.

Összességében a Bizottság antitröszt-eljárásaival jelentősen hozzájárult az energiapiacok fejlődéséhez és integrációjához; ez az integrációs folyamat azonban korántsem tekinthető lezártnak, és még jelentős hatékonysági előnyök várhatók az iparág fejlődése során. Az összefonódások esetében a korrekciós intézkedések alkalmazása az energiapiacokon nem tűnik különösebben gyakorinak, és inkább regionális versenyaggályok megszüntetésére koncentrált. Az összefonódásoknál a viszonylag jelentős beavatkozásokkal záruló, ugyanakkor elhúzódó eljárások helyett a beavatkozások – feltehetően részben a potenciális versenyproblémák előzetes átgondolása, illetve a tranzakciók megfelelő strukturálása miatt is – már gyakran első fázisban lehetővé váltak.

IRODALOM

- ASBO, P.–DE CONINCK, R.–HARITON, C.–KECSMAR, K.–PANAYIDES, P.–VAN HAASTEREN, A. [2010]: EDF/Segebel (SPE). More power to boost competition in Belgian energy markets. *Competition Policy Newsletter*, No. 1. 56–59. o.
- BACHOUR, K.–CONTE, G.–EBERL, P.–MARTINI, C.–PAOLICCHI, A.–REDONDO, P.–VAN HAASTEREN, A.–WILS, G. [2007]: Gaz de France/Suez: Keeping energy markets in Belgium and France open and contestable through far-reaching remedies. *Competition Policy Newsletter*, No. 1. 83–91. o.
- BARTÓK CSILLA–DE LA MANO, M.–MOONEN, S.–LAHBABI, P.–PAOLICCHI, A. [2006]: A combination of gas release programmes and ownership unbundling as remedy to a problematic energy merger: E.ON/Mol. *Competition Policy Newsletter*, No. 1. 73–83. o.
- BELLIS, J-F. [2016]: EU Commitment Decisions: What Makes Them So Attractive? Background material for Item 9 at the 125th meeting of OECD Competition Committee. DAF/COMP/WD(2016)53. 2016. június 15–17. [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2016\)53/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2016)53/en/pdf).
- BENGTSOON, C.–EBERL, P.–KOVÁCS KRISTÓF–RASMUSSEN, S. B.–TRETTON, W. [2006]: DONG/Elsam/E2: Remedying competition problems in an energy merger through infrastructure unbundling and gas release. *Competition Policy Newsletter*, No. 2. 55–58. o.
- BOOZ & COMPANY [2013]: Benefits of an integrated European energy market. Final report prepared for the Directorate-General Energy of the European Commission, Amsterdam. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20130902_energy_integration_benefits.pdf.
- BOTTEMAN, Y.–PATSA, A. [2013]: Towards a more sustainable use of commitment decisions in Article 102 TFEU cases. *Journal of Antitrust Enforcement*, Vol. 1. No. 2. 1–28. o.
- CHAUVE, P.–GODFRIED, M.–KOVÁCS KRISTÓF–LANGUS, G.–NAGY, K.–SIEBERT, S. [2009]: The E.ON electricity cases: an antitrust decision with structural remedies. *Competition Policy Newsletter*, No. 1. 51–54. o.
- CONTE, G.–LORiot, G.–ROUXEL, F-X.–TRETTON, W. [2005]: EDP/ENI/GDP: the Commission prohibits a merger between gas and electricity national incumbents. *Competition Policy Newsletter*, No. 1. 81–85. o.
- DRIESSEN-REILLY, M.–KECSMAR, K.–REDONDO, P.–CHAUVE, P.–KOVÁCS, K.–LANGUS, G. [2009b]: RWE/Essent: On the Borderline. *Competition Policy Newsletter*, No. 3. 45–48. o.
- DRIESSEN-REILLY, M.–PANAYIDES, P.–DE CONINCK, R. [2009a]: EdF/BE: Yin and Yang — why complementarity can be problematic. *Competition Policy Newsletter*, No. 1. 77–83. o.
- EB [2004]: Iránymutatás a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló tanácsi rendelet szerint a horizontális összefonódások értékeléséről (horizontális iránymutatás). (2004/C 31/03) Európai Bizottság, Brüsszel, HL C 31/5., február 5. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52004XC0205\(02\)&from=HU](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52004XC0205(02)&from=HU).
- EB [2008a]: Iránymutatás a nem horizontális összefonódásoknak a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről szóló tanácsi rendelet alapján történő értékeléséről (nem horizontális iránymutatás). (2008/C 265/07) HL C/265/6 Európai Bizottság, Brüsszel, október 18. http://epa.oszk.hu/00800/00877/01816/pdf/C_2008_265_0006_0025.pdf.

- EB [2008b]: Közlemény a 139/2004/EK tanácsi rendelet és a 802/2004/EK bizottsági rendelet alapján elfogadható korrekciós intézkedésekről. HL C 267/1., október 22. https://epa.oszk.hu/00800/00877/01819/pdf/C_2008_267_0001_0027.pdf.
- EC [2007]: DG Competition report on energy sector inquiry. SEC(2006) 1724. 2007. január 10. https://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/2005_inquiry/full_report_part1.pdf.
- EC [2014]: Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003. Accompanying the document 'Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Ten Years of Antitrust Enforcement under Regulation 1/2003: Achievements and Future Perspectives. Staff Working Document, European Commission, Brüsszel, SWD(2014) 230/2. https://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/swd_2014_230_en.pdf.
- EK TANÁCSA [1989]: A Tanács 4064/89/EGK rendelete (1989. december 21.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről. HL L 395. 1989. december 30. 31–22. o. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:31989R4064&from=HU>
- EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS [2009]: 2009/72/EK Irányelv a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/54/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. HL (2009) L211/55. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0072&from=HU>
- EURÓPAI TANÁCS [2003]: A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 6.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról. HL L1/1. 2003. január 4. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003R0001&from=HU>.
- EURÓPAI TANÁCS [2004]: A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről. HL L 24/1, január 29. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004R0139&from=HU>.
- FEDERICO, G. [2011]: The Economic Analysis of Energy Mergers in Europe and in Spain. *Journal of Competition Law and Economics*, Vol. 7. No. 3. 603–629. o.
- GATTI, J. [2011]: Merger: main developments between 1 January and 30 April 2011. GDF Suez/International Power. *Competition Policy Newsletter*, No. 2. 5. o.
- HJELMENG, E. [2013]: Competition law remedies: striving for coherence or finding new ways? *Common Market Law Review*, Vol. 50. No. 4. 1007–1038. o.
- ITALIANER, A. [2013]: To commit or not to commit, that is the question. Speech at the CRA Competition Conference. European Commission, Brüsszel, december 11. https://ec.europa.eu/competition/speeches/text/sp2013_11_en.pdf.
- JENNY, F. [2015]: Worst Decision of the EU Court of Justice: The Alrosa Judgment in Context and the Future of Commitment Decisions. *Fordham International Law Journal*, Vol. 38. No. 3. 701–770. o.
- LO NARDO, T.–GODFRIED, M.–KOVÁCS KRISTÓF [2009]: The Vattenfall/Nuon Energy case — Upholding competition on electricity retail markets in Germany. *Competition Policy Newsletter*, No. 3. 49–52. o.
- MARSDEN, P. [2013]: The Emperor's Clothes Laid Bare: Commitments Creating the Appearance of Law, While Denying Access to Law. *CPI Antitrust Chronicle*, október, No. 1. 1–11. o. https://www.biicl.org/files/6791_cpi_marsden_2013.pdf.
- NAGY CSONGOR ISTVÁN [2012]: Commitments as surrogates of civil redress in competition law: the Hungarian perspective. *European Competition Law Review*, Vol. 33. No. 11. 531–536. o.

- OECD [2016]: Commitment decisions in antitrust cases. Background paper by the Secretariat. DAF/COMP(2016)7. [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP\(2016\)7/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP(2016)7/en/pdf).
- SADOWSKA, M. [2011]: Energy Liberalization in an Antitrust Straitjacket: A Plant Too Far? *World Competition: Law and Economics Review*, Vol. 34. No. 3. 449–476. o.
- SADOWSKA, M.–WILLEMS, B. [2013]: Power Market Shaped by Antitrust. *European Competition Journal*, Vol. 9. No. 1. 131–173. o.
- SCHWEITZER, H.–BAY, M. [2016]: Commitments and Settlements: Benefits and Risks. Paper presented at the 23rd St. Gallen International Competition Law Forum (ICF). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2763792.
- SÜTŐ TÍMEA [2014]: Az Európai Unió harmadik energiacsomagja. A vertikálisan integrált vállalkozásokra vonatkozó szétválasztási szabályok. *Jogi Tanulmányok*, 495–508. o. http://epa.oszk.hu/02600/02687/00006/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2014_495-508.pdf
- SVETIEV, Y. [2014]: Settling or Learning: Commitment Decisions as a Competition Enforcement Paradigm. *Yearbook of European Law*, Vol. 33. No. 1. 466–500. o.
- TALUS, K. [2011]: Long-term natural gas contracts and antitrust law in the European Union and the United States. *Journal of World Energy Law and Business*, Vol. 4, No. 3. 260–315. o.
- TÓTH ANDRÁS [2016]: Versenyjog és határterületei. A versenyszabályozás jogági kapcsolatai. HVG–Orac Kft., Budapest.
- VINCE PÉTER [2011]: Versenyelénkítés erőfölény-korlátozással. Szabályozás és vállalatiszervezet-átalakítás az Európai Unió energiapiacán. Megjelent: *Valentiny Pál–Kiss Ferenc László–Nagy Csongor István* (szerk.): *Verseny és szabályozás 2010*. MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 329–353. o.
- WÄKTARE, E.–KOVÁCS KRISTÓF–GEE, A. [2007]: The Energy Sector Inquiry: conclusions and way forward. *Competition Policy Newsletter*, No. 1. 55–59. o. https://ec.europa.eu/competition/publications/cpn/2007_1_55.pdf.
- WILS, W. P. J. [2015]: Ten years of commitment decisions under Article 9 of Regulation 1/2003: Too much of a good thing? *Concurrences Journal 6th International Conference*, Párizs, június 15. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2617580

FÜGGELÉK

A felhasznált jogesetek

Az *F1.* és az *F2.* táblázat időrendben összefoglalja a vizsgált jogeseteket az eljárás száma, megnevezése és a döntés éve szerint. Az eljárásokkal kapcsolatos döntések elérhetők az Európai Bizottság ügykeresőjén keresztül, ahol a Hivatalos Lapban megjelölt összefoglaló is megtalálható, ezt is feltüntettük.

F1. TÁBLÁZAT • Antitröszt-eljárások

Az eljárás száma	Az eljárás megnevezése	A döntés éve	Elérhetőség a Hivatalos Lapban (magyar nyelvű)
37966	Distrigaz	2007	HL (2008) C 9/8
39388	E.ON nagykereskedelem	2008	HL (2009) C 36/8
39389	E.ON kiegyenlítési piac	2008	HL (2009) C 36/8
39401	E.ON–GdF-megállapodás	2008	HL (2009) C 248/5
39402	RWE	2009	—
39316	Gaz de France Suez piaclezárás	2009	HL (2009) C 57/13
39317	E.ON gáz piaclezárás	2010	—
39315	ENI	2010	—
39386	EDF	2010	HL (2010) C 133/5
39351	Svenska Kraftnät	2010	HL (2010) C 142/28
39727	CEZ	2013	HL (2013) C 251/4
39952	Villamosenergia-tőzsdék	2014	HL (2014) C 334/5
39984	Opcom	2014	HL (2014) C 314/7
39767	BEH	2016	HL (2016) C 334/6
40461	TenneT	2018	HL (2019) C 58/7
39816	Gazprom	2018	HL (2018) C 258/6

F2. TÁBLÁZAT • Összefonódásos eljárások

Az eljárás száma	Az eljárás megnevezése	A döntés éve	Elérhetőség a Hivatalos Lapban (magyar nyelvű)
M.3440	ENI–EDP–GDP	2004	HL (2005) L 302/69
M.3410	Total–Gaz de France	2004	HL (2005) C 4/03
M.3696	E.ON–Mol	2005	HL (2006) L 253/20
M.3868	DONG–Elsam–Energi E2	2006	HL (2007) L 133/24
M.4180	Gaz de France–Suez	2006	HL (2007) L 88/47
M.5224	EdF–British Energy	2008	HL (2009) C 38/8
M.5496	Vattenfall–Nuon Energy	2009	HL (2009) C 212/16
M.5467	RWE–Essent	2009	HL (2009) C 222/1
M.5549	EdF–Segebel	2009	HL (2010) C 57/9
M.5978	GdF Suez–International Power	2011	HL [2011] C 60/9
M.8870	E.ON–Innogy	2019	—